

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Е Т А

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

Палата засталася палатай

Адхіленыя папраўкі ў Выбарчы кодэкс.

старонка 2

Першы

Вызваленню Беларусі прывітаеца.

старонка 4

Фядора

Я табе ў нос цюкну «дзякуй» твой. Рэпартаж зь Пільшычаў, дзе жыве самая моцная знахарка Беларусі.

старонка 8-9

Ліпень + адрэналін

Дзе правесці адпачынак.

старонка 12

Канстытуцыя Эўропы

4:1 на карысьць Францыі.

старонка 6

Вольга Карач

Самы крохкі палітык «пакаленьня пехт».

старонка 7

Як вучыць замежную мову

Спачатку 7,5 тысяч словаў, пасля яшчэ 4 тысячы.

старонка 11

Чым даражэйшае кіно, тым менш свабоды

Гутарка з клясыкам швэдзкага кіно Янам Труэлем.

старонка 15

Новы ідал Эўропы

Нарадзіўся новы Пэле. На першых палосах усіх брытанскіх газэтаў — 18-гадовы бамбардзір зборнай Англіі па футболе Ёэйн Руні. Пасля «Бітлз» гэта другое дзіця Лівэрпулю, што мае шанцы скарыць сьвет. Па матчы з Харватыяй, у якім НеРоо забіў два файныя галы, па чатырох галах у выніковым заліку, якія вывелі гэтага фактычна яшчэ пацана ў найлепшыя бамбардзіры Эўра-2004, з Пэле яго параўноўваюць ня толькі газэты, але й капітан ангельцаў Дэвід Бэхем, зрынута ідал, якога Руні зацьміў. «Эвэртан» — клуб, у якім гуляе Руні, — ацаніў юнака ў 76 млн эўра. Пацана, які на цырымонію ўручэньня ўзнагароды ВВС для маладых адкрыцьцяў году зьявіўся з жуйкай у роце, у майцы на левы бок і гучна шморгаючы. Яго параўноўваюць яшчэ і з Моцартам. Футбол і ідалы — старонка 2.

Тэрмінова прадаецца працоўны самаходны кормазавод:

РЭКЛЯМА

млын-зернедрабілка-міксэр для вытворчасці камбікармоў на шасі а/м. МАН 12192, 1993 г.в., прабег 310 тыс. км.; агрэгат DAVEKE-GENL MIX-ALL 170, малатковы млын і зернедрабілка — магутнасьць 5-6 т/гадз., міксэр корму, аб'ём 2,5 т, бак кармавога масла 500 л (ёсьць магчымасьць упрыскваньня), вагі-дазатар і самапагрузка кармадабавак.

Пагрузка і разгрузка кармоў — вінтавым альбо пнэўматычным чынам, шнэк да 5 м вышынёй, шлангі 30 м. Матор агрэгата DEUTZ BF619130C, 131 кВт, 17000 мотагадзін, тэхагляд прайшоў у 2004 г. Кошт 32000 Эўра (дамоўны).

Месца: г.Шаўляй, Літва. Тэлефоны (370) 68779702, (370) 41598091. Кестуціс Макунас E-mail: ruvera@siauliai.omnitel.net

Апошні дзень падпіскі 25 чэрвеня

Балтыка чакае

«Наша Ніва» абвешчае конкурс для падпісчыкаў. Галоўны прыз пераможцу — адпачынак на Балтыйскім моры.

Дасылайце копіі падпісных абанэмантаў на 2-е паўгодзьдзе 2004 году на адрас Рэдакцыі. Наш адрас: а/с 537, 220050, Менск. Дасылаць можна й факсам на нумар (017) 284-73-29 або, адсканаваўшы, праз электронную пошту nn@promedia.by.

Падпісны індэкс 63125. Падпіску прымаюць на любой пошце, а ў Менску — і на шапікі «Белсаюздруку» ды ў прыватным агенцтве «Эй Бі ПрэсСэрвіс». Цана на месяц — 2580 рублёў на поштах або 1800 рублёў на шапікі «Белсаюздруку». Гэта нашмат таньней, чым ураздэроб.

Гранітны помнік Быкаву

22 чэрвеня, на гадавіну сьмерці пісьменьніка, ля ягонай магілы лёг гранітны валун зь фінскіх шхераў — адзін з тых суровых шэрых гранітаў, якія так упадабаў Быкаў падчас свайго жыцця на чужыне. За вечар яго ўкрылі васількі й ружы. Двое ў цывільным не саромеліся фільмаваць усіх, хто прыйшоў ушанаваць памяць пісьменьніка. Гэта ад такіх і такога пісьменьнік-франтавік вымушаны быў правесці шэсьць год за мяжой.

На знак удзячнасьці за пакупку й прывоз валуна Беларускай ПЭН-Цэнтар прыняў Юку Малінона, віцэ-прэзідэнта Фінскага ПЭНу, у ганаровыя сябры беларускага пісьменьніцкага саюзу. Дастаўкай каменя апекаваліся таксама пэат Уладзімер Някляеў, журналістка Алена Лукашэвіч, пісьменьнікі Аляксей Пашкевіч і Барыс Пятровіч.

Новае паляваньне на Ліцэй

Улады далі старт новаму паляваньню на Ліцэй. Так, за апошні тыдзень у Беларускай ПЭН-Цэнтры пабывалі аж тры інспэкцыі — зь міліцыі, падатковай інспэкцыі і Дэпартаменту фінансавых расьсьледаваньняў Камітэту дзяржаўнага кантролю. Іх цікавіла, дзе і як займаюцца ліцэйцы, якія, тым часам, цяпер на канікулах, пасля здачы экзамэнаў экстрэнам (сярэдні бал — дзвяцятка, на ўсіх паралелях). Як стала вядома, вышук ініцыявала Міністэрства адукацыі, разьёшанае тым, што Ліцэй не разваліўся пасля забароны.

Барыс Тумар

Адкрыты ліст у падтрымку Хведара Караленкі

Старонка 10.

Што будзе з Іракам пасля 30 чэрвеня

30 чэрвеня ўладу ў Багдадзе мае пераняць Часовы ўрад. Паўстане дэмакратычны Ірак ці ён распадзецца на этнаканфэсійныя дзяржавы? Камэнтуе ўсходнаўца Сяргей Прытыцкі.

Радыкальныя шыцкія групы ваююць. Суніцкія арганізацыі супраціўляюцца й спрабуюць аднавіць сваю традыцыйную ўладу над усёй

Палата засталася палатай

Праект паправак, якія б рабілі выбарчы працэс празрыстым, быў падрыхтаваны летась, але ўнесены на разгляд сэсіі толькі пасля таго, як дэпутаты У.Парфяновіч, С.Скрабец і В.Фралоў абвесьцілі галадоўку пратэсту. Галадоўка была спыненая за дзень да разгляду паправак у палатце, са спыскаю на тое, што мэты галадоўкі часткова дасягнутыя.

Вынікі галасаваньня аказаліся прадказальнымі: прапанову «рэспубліканцаў» падтрымалі 8 чалавек, супраць быў 71. Ута Цапф, кіраўніца дэлегацыі Парлямэнцкай асамблеі АБСЭ, якая назірала за абмеркаваньнем у палатце, заявіла, што большасьць аргумэнтаў праціўнікаў паправак не вытрымлівае крытыкі.

Дэпутаты, якія праводзілі 18-дзённую галадоўку, заявілі аб сваім намере «мяняць падыходы і пераходзіць да іншых мэтаў працы». Пра гэта 22 чэрвеня на прэс-канфэрэнцыі на пл. Незалежнасьці паведаміў генэрал Фралоў. Ён меў на ўвазе найперш сустрэчу з дэпутатамі 21 ліпеня, на якую ён спадзяецца сабраць «як мага больш людзей».

Акрэдытаваныя журналістаў зь незалежных выданьняў, дарэчы, у Дом ураду на абмеркаваньне паправак не пусьцілі.

Мікола Бугай

Як сканчаліся вядомыя галадоўкі

Галадоўка — небяспечная справа, яна можа прывесці ня толькі да сур'ёзных праблем са здароўем, але і да сьмерці. Яскравы прыклад — галадоўка ірляндзкіх рэвалюцыянераў у 1981 г. Падчас яе памерлі 10 чалавек. Распаў працэст баец ІРА і член парламэнту Бобі Сэндз. У звароце да брытанскіх уладаў яны пісалі: «Толькі гучны голас ірляндзкага народу і грамадзкая думка можа вярнуць прытомнасьць брытанскаму ўраду. Усе мы будзем трымаць галадоўку да сьмерці, пакуль урад ня пойдзе насустрач нашым патрабаваньням аб аднаўленьні статусу палітычных зьнявольных». Тэтэр не саступіла. 27-гадовы Сэндз памёр на 66-ы дзень. Найбольш пратрымаўся

Алег Раявец, Руслан Равяка

Новы ідал Эўропы

Як і Пэле, Уэйн Руні вырас у беднай сям'і. Ягоны бацька — чарнарабочы, маці — кухарка ў школе. Калі дыэтэтык «Эвэртону» спытаўся ў спадарыні Руні, ці правільна харчуецца ейны сыноч, тая сказала: «Яму нічога не бракуе. Ямо і каўбасу, і чыпсы, і фасолу». Выглядае Руні як адзін з фанатаў, што адставіў пузыр зь півам, аддаў фрэндру патрымаць флаг і выскачыў на поле. На твар ён як хуліган.

Брытанскі таблёт «The Sun», аналяг нашае «Камсамолкі», абяцае шчодрую ўзнагароду ўсім, хто прынясе ў рэдакцыю пікантныя факты з жыцця футбаліста, якога раней ніхто ня ведаў. Да газэты былі прыкладзены... знакамітыя вушы Руні, вырабленыя з паперы, якія можна замацаваць на галаве. Але ніхто нічога асаблівага не паведаміў. Уэйн увесь час «ходзіць» з сваёй першай дзяўчынай. Гаворыць ён на такім дзікім жаргоне, што цяжка вычлениць нават выклічнікі. І ён — фанат футбалу. Самастойна ці ў сэкцыі трэніраваўся ўвесь вольны ад заняткаў у школе час.

Калі Руні дападае да мяча, застаецца толькі сачыць і захапляцца.

Чарговы супэргерой сучаснасьці, увесь розум якога ў нагах? Часта гавораць, што спартоўцу лішні розум толькі шкодзіць: тады падчас гульні занадта «парышся». Ёсьць іншае меркаваньне: у выпадку генія, і EuRo тут не выключэньне, мозг працуе на недасяжных для звычайнага чалавека абаротах. Але гэта мозг практыка, а не тэарэтыка. Калі Руні здаваў на правы, на тэорыі ён валіўся, а практыку ваджэньня здаў пасля трох заняткаў.

Моцарт быў нязносным для навакольных, зломкам та ўсім, акрамя музыкі. «Божа, навошта ты абдарыў талентам такога нікчэмнасьца?» — гэтакія словы ўклаў у вусны Сальеры Мілаш Форман. Але акурат Моцартам захаплялася ўся Эўропа. І якраз Моцарт працаваў дзень і ноч, маючы пакліканьне.

Калі Ўэйн Руні дападае да мяча, застаецца толькі сачыць і захапляцца. Гары Лінэкэр сказаў пра яго: «Мусіць, лепшага брытанскага футбаліста я ў сваім жыцці не пабачу».

Франц Субель

Дзяўчыначка 40-га памеру

Вольгу Карач у Віцебску пазнаюць на вуліцы, у больніцах і паліклініках абслугоўваюць з падвойным стараньнем: калі флюараграфія, дык хай будзе два здымкі, калі лекі — самыя лепшыя! Аднойчы на дэпутацкі прыём нават прывялі хворага з просьбай яго вылечыць. Вольга — самы прыгожы палітык 2002 году паводле журналісцкага аптаваньня і адзін з самых супярэчлівых палітыкаў апазыцыі.

Працяг на старонцы 7.

У космас на гадзінку

21 чэрвеня распачалася эра касмічнага турызму. 62-гадовы амэрыканскі лётчык Майкл Мэлвіл выпрабаваў ракетнапалы «Спейс шып-1», сканструяваны для турыстычных вандравак у космас. Апарат выйшаў за межы атмасфэры, а пасля пачаў плаўна зьніжацца. Палёт доўжыўся 87 хвілін. На Зямлі пілёта чакала жонка Салі. На здымку: Мэлвілы разьвітваюцца перад палётам.

СМ

НАВИНЫ

Per «Астра» ad «Pall Mall»

Гарадзенская тытунёвая фабрыка «Нёман» і British American Tobacco (BAT) падпісалі пратакол пра супольную вытворчасць цыгарэтаў. Праект пачнецца да канца году на сыравіне BAT і абсталяваньні фабрыкі. BAT вылучае 300 марак, сярод іх Lucky Strike, Kent, Dunhill, Pall Mall.

Спадарожнікавае БТ

Ствараецца спадарожнікавы канал «Беларусь-ТВ». Вяшчаць ён чамусьці мае прарэйску.

Бываецца, старыя пашпарты

Пашпарты СССР узору 1974 г. і незалежнай Беларусі з «Пагоняй» узору 1993 г. з 1 ліпеня будуць лічыцца нядзейнымі.

Самая старая наркадылерка

У хаце 80-гадовай жыхаркі вёскі Лістападцы на Валожыншчыне знойдзена 3 кг 200 г высушанай макавай саломкі. Вядзецца сьледзтва.

Кудзіненка ў Маскве

18 траўня фільмам Квэнтына Таранціна «Забіць Біла-2» адкрыўся XXVI Міжнародны Маскоўскі кінафэстываль. Упершыню на фэсьце зьявіўся новы конкурс для маладых рэжысэраў «Пэрспектывы». На ім свой фільм «Акупацыя», забаронены для дэманстрацыі ў Беларусі, мае паказаць рэжысэр Андрэй Кудзіненка.

Асьлюк — першы ў Трыесьце

Рэжысэр Віктар Асьлюк атрымаў першы прыз на V кінафэстывалі кароткаметражных фільмаў «Maremetraggio-2004» у Трыесьце (Італія). Узнагароду атрымаў фільм «Жола».

Спадчына Быкава

Часопіс «Дзеяслоў» працягвае друкаваць невядомыя творы Васіля Быкава апошніх гадоў. У чарговым, 10-м нумары часопісу — тры прыпавесці й гумарыстычнае апавяданьне «Інтэграцыя».

Конкурс маладых музыкаў

У Менску распачаўся Конкурс маладых музыкаў «Muzzzone-драйв». Ладзяцца асобныя конкурсы для гітарыстаў, басгітарыстаў, клявішнікаў, бубначоў. Фіналістам будзе дадзена магчымасьць запісаць свае творы ў прафэсійнай студыі. Праслухоўваньне адбываецца ў салёне «Muzzzone» (Лагойскі тракт, 10) у нядзелі. Умовы — на сайце www.muzzzone.by.

Новы скандал у Літве

Перад другім турам прэзыдэнцкіх выбараў у Літве Служба спецыяльных вышукаў ператрэсла офісы партый, што падтрымліваюць Валдаса Адамкуса. На думку лідэра кансэрватараў Вітаўтаса Ландсбэргіса, спэцслужбы здзейснілі «акт палітычнага тэрору»: «Іх рукамі Расея, якой не ўдалося ўтрымаць пры ўладзе Паксаса, намагаецца разыграць сваю апошнюю карту». Ён намякае на прарасейскія пазыцыі суперніцы Адамкуса, Казімеры Прунскаса, і Партыі працы Віктара Ўспаскіса, што разьлічвае перамагчы на парлямэнцкіх выбарах.

СМ; БелаПАН, радыё «Свабода», gazeta.pl

ПОБАЧ СУСЕДЗІ

Аральны сэкс і ўкраінскі акцэнт

Украінская рада па тэлебачаньні забараніла Новаму каналу жывую трансляцыю расейскага ток-шоў «Вокны», пасля таго як у адной праграме выступіла жанчына, якая скардзілася, што моцны ўкраінскі акцэнт замінаў ёй жыць у Расеі. Хвалілася, што знайшла выйсьце: дыкчыю паправілі рэгулярныя заняткі аральным сэксам. Цяпер расейцы ўжо прымаюць яе за сваю. Удзельнікі перадачы пры гэтым назвалі ўкраінцаў «хахламі». Нягледзячы на перапросіны каналу, рада палічыла, што такія перадачы для Украіны недапушчальныя.

Кожны чацьвёрты?

60 гадоў прайшло пасля вайны, а гісторыкі яшчэ ня ведаюць, колькі ж беларусаў загінула. Ня могуць зьлічыць ці проста ўлада не зацікаўленая?

Кожны чацьвёрты беларус загінуў у вайне, лічылася ў савецкі час. Кожны трэці — кажа цяперашні афіцыйны. Сьледам за «лініяй партыі» вагаюцца й даведаныя выданьні. Так, «Беларуская гістарычная энцыклапэдыя» (т.2, 1994) у артыкуле «Вялікая айчынная вайна» называе лічбу ў «2,2 млн чал. (кожны чацьвёрты)», а «Беларуская энцыклапэдыя» (т.4, 1997) ужо абыходзіцца без канкрэтных лічбаў: «На Беларусі загінуў амаль кожны 3-і яе жыхар».

Гісторыкі даюць толькі прыблізныя звесткі, атрыманыя аналітычным шляхам. Чаму? «Пра пэўныя лічбы можна будзе гаварыць, калі выйдуча ўсе кнігі сэрэй «Памяць». Пакуль жа ёсьць толькі розныя вэрсіі», — кажа гісторык генэрал-маёр Віктар Шомадзі.

Першыя падлікі стратаў сярод насельніцтва Беларусі пачалі весці партызаны ў 1942 г. «У лютым 1942 г. быў зварот беларускіх дзеячоў (Якуб Колас, Янка Купала, Заір Азгур, Ларыса Александроўская, Панцеляймон Панамарэнка й інш.) пра генацыд беларускіх дзяцей і падлеткаў. Зварот быў накіраваны ў Міжнародны Чырвоны Крыж, у Жэнэву. Там былі першыя згадкі пра страты сярод мірнага насельніцтва», — кажа навуковы сакратар Нацыянальнага архіву Яўген Бараноўскі. У 1943 г. Беларускі штаб партызанскага руху рыхтаваў справаздачы ня толькі для беларускіх дзяржаўных органаў, але й для агульнасаюзных.

Дакладныя ж падлікі стратаў пачалася па вайне. Створаная ў Маскве Камісія па выяўленьні злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў на захопленых тэрыторыях і камісія садзейнічаньня ў Менску ды абласных цэнтрах працавалі ў 1945—1946 г. У выніку былі падлічаны страты сярод мірнага насельніцтва (1 млн 409 тыс. чал.), ваеннапалонных (810 тыс.), а таксама колькасць вывезеных на прымусовыя работы ў Нямеччыну (380 тыс.). Сярод мірных стратаў амаль 30% складалі дзеці й падлеткі. «Статыстыка ў савецкі час заўсёды была прэрагатывай саюзных дзяржаўных органаў: яны распрацоўвалі мэтодыку. Мясцовыя органы выконвалі іх праграму», — распавядае Я.Бараноўскі.

У 1965 г., калі рыхтаваліся сьвяткаваць 20-годзьдзе Перамогі, да людзкіх стратаў часоў вайны дадалі загінулых партызанаў — яшчэ

45 тыс. чал. Так падвялі агульную лічбу — 2 млн 265 тыс. палеглых. Ад 9 млн 115 тыс. перадаваўнага насельніцтва выходзіў акурат кожны чацьвёрты жыхар Беларусі (25%). Аднак гэтая лічба была вельмі ўмоўнай, бо нідзе не вылучалася лічба франтавых стратаў. І сёньня гісторыкі ня могуць нават з дакладнасьцю сказаць, ці ў лічбу стратаў сярод мірнага насельніцтва ўключаліся франтавыя ахвяры, ці не.

Пры канцы 80-х у СССР пачаўся перападлік агульнай лічбы ахвяраў: у савецкі час афіцыйныя гісторыкі занялі лічбы франтавых ахвяраў, каб не было ясна, што шлях да перамогі савецкія военачальнікі высьцелілі трупамі і што нямецкія франтавыя страты былі нашмат меншымі. Тады генэрал Валкагонаў назваў лічбу 27 млн. Я.Бараноўскі адзначае, што на падлік людзкіх стратаў у Беларусі гэтая рэвізія істотна не паўплывала, але дапускае памылкі ў падліках 1945—1946 г. на 150—200 тыс. чал. «Напрыклад, вядома, што ў Трасьцянец загінула 209 тыс. Некаторыя дасьледчыкі сёньня пішуць, што загінула 500 тыс. Але ж у Менску на пачатку акупацыі было зарэгістравана 150 тыс. насельніцтва, а пры вызваленьні — 102 тыс. (гэта афіцыйна зарэгістравана). Дык што, там чатыры Менскі ляжаць? У гарбачоўскі час пераглядаліся толькі страты ва Ўзброеных Сілах. Гэтыя звесткі захоўваюцца ў архіве Ўзброеных Сіл у Падольску. Мы іх ня бачылі: беларускаму дасьледчыку складана трапіць туды. Лічбы людзкіх ахвяраў на тэрыторыі Беларусі не падвяргаліся сумневу й перагледу».

У Беларусі перападлік пачаўся пасля распаду Савецкага Саюзу. Незалежная Беларусь узялася за стварэньне поўнага сьпісу ахвяраў. Пры канцы 90-х з ініцыятывы Міністэрства абароны была створана адмысловая камісія па падліку людзкіх стратаў Беларусі ў часе другой сусьветнай вайны. У чэрвені 2001 г. камісія вырашыла даць лічбы, якія пацвярджаюцца архіўнымі звесткамі. «Мы захавалі ўсе ранейшыя лічбы, дадалі толькі вайскоўцаў, што загінулі за пэрыяд 1941—1944 г. Гэтыя лічбы нам дапамог атрымаць Інстытут гісторыі», — кажа Я.Бараноўскі. Да ранейшых 2 млн 265 тыс. дадаліся 332 тыс. воінаў Узброеных Сіл, якія загінулі ў баях на тэрыторыі Беларусі. Разам выйшла 2 млн 600 тыс. чал. — гэтая лічба ўвайшла і ў энцыклапэдыі. Але зноў жа гаворка пра воінаў Чырвонай арміі, якія загінулі на тэрыторыі Беларусі. Колькі ж ураджэнцаў Беларусі загінула ў 1941—1945 г. у Беларусі і за яе межамі — падлікаў няма.

АНАТОЛЬ КІРІШЧУК

Лічба 2 мільёны 265 тысяч чалавек і лічба 2 мільёны 600 тысяч чалавек прыблізна ацэньваюць колькасць людзей, што загінулі на тэрыторыі Беларусі, але ня колькасць ахвяраў сярод ураджэнцаў Беларусі.

В.Шомадзі пайшоў яшчэ далей. Паводле ягонай вэрсіі, агучанай нядаўна на навукова-практычнай канфэрэнцыі «Навечна ў памяці народнай», палеглых жыхароў Беларусі налічваецца 2 млн 963 тыс. чал. Ад даваеннай колькасці насельніцтва — акурат кожны трэці. Зрэшты, сам навуковец называе вывезеную лічбу толькі гіпатэтычнай.

Дык кожны трэці альбо кожны чацьвёрты? Магчыма, і кожны пяты!

Бо і лічба 2 мільёны 265 тысяч чалавек, і лічба 2 мільёны 600 тысяч чалавек прыблізна ацэньваюць колькасць людзей, што загінулі на тэрыторыі Беларусі, але ня колькасць ахвяраў сярод ураджэнцаў Беларусі. Між тым сярод ваеннапалонных, што загінулі на тэрыторыі Беларусі, ураджэнцаў Беларусі было няшмат — іх у 1941 г. распусьцілі па дамах. У той жа час ніхто не падлічваў, колькі ўра-

джэнцаў Беларусі, што трапілі ў палон, загінула на тэрыторыі іншых краінаў — ва Ўкраіне, Польшчы і г.д., а такіх нямала.

У лік ахвяраў не ўвайшлі і сябры Самааховы, Самапомачы й іншых падобных арганізацыяў: яны, маўляў, не ваявалі за савецкую ўладу. Не ўвайшлі жаўнеры польскага войска генэрала Андэрс: яны загінулі не ў Беларусі.

Агульная лічба застаецца дакладна невядомай, але, магчыма, яна акажацца меншай за два мільёны ахвяраў, насуперак тым ацэнкам, да якіх мы звыклі.

60-годзьдзе вызваленьня Беларусі ад нацыстаў можа стаць нагодай для сумленнага ўшанаваньня, каб кожнага, хто загінуў, узгадалі пайменна. Менавіта гэта, а не парадная мітусьня, і было б найлепшай аддзякай нашым дзядам.

Аркадзь Шанскі

А Д Р Э Д А К Ц Ы І

Праўда і толькі праўда

Як так можна гаварыць аб блізкіх продкаў: загінула два-тры мільёны? Мільён туды, мільён сюды... Гэта ганьба. Калі так падыходзіць да гісторыі, чалавечы жыцьцё ніколі не пачне ў нашай краіне цаніцца. «Зьніклі людзі? Ну і што...» Гэта ўжо з гісторыі нядаўняй. Не зацікаўленьня ў праўдзе тыя, хто разьлічвае спэкуляваць на крыві, на ахвярах. Ня думаючы, што комплекс ахвяры стварае для нацыі праблему сьвядомасьці на будучыню, рыхтуе глебу для нянавісьці, атрутныя плады якой мы назіралі на Балканах.

Імкненьне перабольшыць былыя ахвяры для кагосьці апраўдвае нашы сёньняшнія хібы і адсталасьць. Як жа так, калі выйдзе, што страты Польшчы, кожны пяты жыхар якой загінуў у вайну, былі большымі, чым беларускія. Тады не было б як патрабаваць асаблівага стаўленьня да Беларусі — і руйнуюцца многія нацыятворныя стэрэатыпы савецкае і цяперашняе ўлады.

Гульня ў мільёны мёртвых ператвараецца ў свайго роду нацыянальны спорт. І ўжо ня раз чытаеш пра «мільёны ахвяраў сталінскіх рэпрэсій». Хоць тут якраз архівісты з дакладнасьцю называюць лічбу 600 тыс. рэпрэсаваных, зь якіх прыкладна кожны пяты загінуў. Вусьцішныя лічбы. Не, мала? Даш больш крыві ў падмурак? Тады чалавек перастае ўспрымаць сьвет рацыянальна, робіцца бездапаможнай ахвярай лёсу.

Дарэчы, не зусім карэктна гаварыць і што ў вайне «загінуў кожны чацьвёрты» ці «кожны пяты» беларус. Ці не прымяняем мы тым самым трагедыю габрэяў, цыганоў? Бо ў лічбе 1 млн 400 тыс. найбольш менавіта прадстаўнікоў гэтых пакутных народаў, а ня ўласна беларусаў. Дый сярод ваеннапалонных найбольш гінула не беларусаў — тых якраз распусьцілі па дамах, — а расейцаў дый габрэяў, якіх расстрэльвалі на месцы.

Разумею, тэма далікатная. «НН» узяла яе не для таго, каб некага ўзвысіць, а некага прынізіць. Праўда і толькі праўда выходзіць чалавека маральным. Любыя спэкуляцыі на крыві калісьці адчуваюцца новай крывёю.

Ахвяры вайны ў Беларусі

Ахвяры сярод насельніцтва	1 млн 409 тыс. 209 чал.	Ацэнка савецкай камісіі 1945 г.
Воіны Чырвонае Арміі, ураджэнцы Беларусі, што загінулі ў 1941—1945 г.	падлікаў няма	
Партызаны	45 тыс.чал.	Ацэнка 1965 г.
Ваеннапалонныя, ураджэнцы Беларусі, што загінулі ў лягерах	падлікаў няма	
Воіны Чырвонае Арміі, што загінулі на тэрыторыі Беларусі ў 1941—1944 г.	332 тыс. чал.	Звесткі Падольскага архіву
Ваеннапалонныя, што загінулі на тэрыторыі Беларусі	810 тыс. 091 чал.	Ацэнка савецкай камісіі 1945 г.

Вяртаньне Быкава

Паказ дакументальнага фільму Віктара Корзун «Васіль Быкаў. Вяртаньне» адбыўся ў дзень сьмерці пісьменьніка 22 чэрвеня ў Беларускім ПЭН-Пэнтры. У 23-хвіліннай стужцы — даўжэзная чарга на разьвітаньне з Быкавым, жалобнае бел-чырвона-белае шэсьце па праспэктце Скарыны. А за кадрам — «Магутны Божа» і голас самога пісьменьніка: Быкаў разважае пра свабоду чалавека і народу, пра нацыянальнае. «Кожны чалавек нараджаецца свабодным», — раз ад разу паўтарае пісьменьнік. І дае жорсткую самахарактарыстыку: «Я пэсьміст, які хоча быць абвергнутым — ці жыцьцём, ці гісторыяй, ці апанэнтам». Інтэрвію было ўзятае яшчэ ў 1997—1998 г., пасля выхаду кнігі «Сьцяна», грошы на якую сабралі чытачы газэты «Наша Ніва», і перад вымушаным ад'ездам у Фінляндыю. Але ў фільм яно легла настолькі ўдала, што гледачы пасля паказу пыталіся, ці не апошняе гэта быкаўскае інтэрвію.

«Мы нічога не рабілі адмыслова: сам матэрыял падказваў усё. Нават ідэя фільму нарадзілася спантанна — умоўна кажучы, за мыцьцём посуду. Я нічога спецыяльна не задумваў. Фільм жыў сам па сабе і падказваў, якія кадры трэба ставіць, а якія — не», — кажа В.Корзун.

Паўмістычны сюрпрыз аўтару фільму пасля паказу. Ёсьць у стужцы момант, калі камэра павольна наяджае на маладую пару, якая стаіць перад сцэнай у Доме літаратара, і надоўга затрымліваецца на заплечніку хлопца. Сам «пэрсанаж» фільму ажрасла і прыняўся на праглядзе і патлумачыў, што прывёз у тым заплечніку гарадзенскую зямлю для Быкава — з-пад каталіцкай Вітаўтавай фары і праваслаўнай Каложы...

Прэм'ерны паказ стужкі адбыўся 17 чэрвеня ў Вільні. Фільмам зацікавілася літоўская тэлевізія. А вось у Беларусі ён наўрад ці выйдзе бліжэйшым часам за межы хатніх праглядаў. Прынамсі, супрацоўнікі Музею беларускай літаратуры сьпяраша самі прапанаваць арганізаваць пры канцы чэрвеня вечарыну з праглядам стужкі, а пасля службовага прагляду — адмовіліся.

У фільме няма ўласна пахаваньня на Ўсходніх могілках — толькі народнае разьвітаньне. Пасля разьвітання заўжды ідзе вяртаньне.

Аркадзь Шанскі

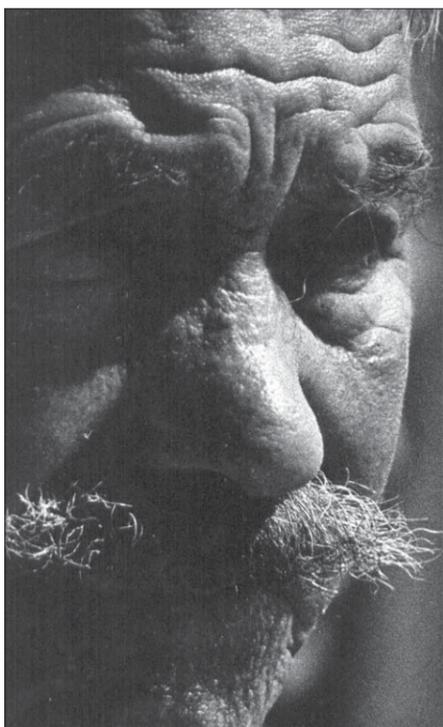

Сотні людзей прыйшлі да магілы Васіля Быкава 19 чэрвеня, у дзень ягонага нараджэньня. І плакала сурма.

ЖЫВАЯ ГІСТОРЫЯ

Першы

Вызваленьню Беларусі прысьвячаецца

АНАТОЛЬ КИШЧУК

У малым, драўляным, пабудаваным яшчэ бацькам дамку, што стаіць ці ня сто год у мястэчку Княгінін, жыве стары. Усё сваё жыцьцё правёў ён на чыгунцы. А пачалося ўсё даўно, у пачатку сьмяных 40-х.

Пайшоўшы па татавых сьлядах, Шурык (як клікалі яго ў дзяцінстве) скончыў Сувалкаўскую чыгуначную вучэльню і перад другой сусветнай пачаў працаваць. З прыходам немцаў, як патрэбны спецыяліст, застаўся пры сваім занятку. Нядрэнна валодаючы мовай новых гаспадароў, 20-гадовы хлопец асвойтаўся з умовамі, прыжыўся сярод гераў, якія на пачатку акупацыі паводзілі сябе даволі прыстойна (дарэчы, як і ўсе акупанты) і не давалі асаблівых падстаў для антыпатыі. Паволі ішоў час: на Ўсход беглі цяжкія, вярталіся, забіралі новых салдат ды зброю і рушылі зноў да Масквы, імкліва праносячыся праз маленькую станцыю, зрэдку спыняючыся з тэхнічных патрэбаў. Стрэланік Шурык штодзень рабіў сваю няхітрую справу.

Так неўзабаве прыйшла васьмень 1942 г. Рукавік Вэрмахту ўжо збаўляў абароты, ды ўсё ж дзякуючы інэрцыі, зададзенай плянам «маланкавай вайны», яшчэ быў здольны на перамогі. Адна зь іх і прыпала на ціхі лістападаўскі дзень. Дзе дакладна праявілася германская мужнасьць і ваенны талент, Шура ня ведаў, ды і зрэшты, вялікай розніцы не было, бо глыбокі тыл жыў жыцьцём, якое мала мянялася ад такіх падзей. Асаблівасьцю было хіба тое, што пэрсанал чыгуначнай станцыі на чале з камэндантам знаходзіўся ў прыўзнятым настроі і, не чакаючы канца зьмены, пачаў адзначаць перамогу. І вольныя ад працы, і тыя, хто быў на вахце, з аднолькавым імпэтам ужывалі шнапс. За фюрэра і непераможную Германію было выпіта ня менш кілішкаў, чым у савецкіх бліндажах за Радзіму і Сталіна. Паступова размова перайшла на звычайны тэмы — аб родных, хатах і даваенных часах, клімат мякчэў і паводзіны разьнявольваліся. Неўзабаве прапанова выпіць пас-

тупіла і беларускаму чыгуначніку Шуру, які зусім не прыкладаў высілкаў да трыюмфу зброі гэтага войска. Тым часам у пакоі ўсчаліся сьпелы і пайшоў у справу выцягнуты з кішэні губны гармонік. За вокнамі па-восеньску рана сьцямянела, і задымлены службовы пакойчык зь няяркім сьвятлом зрабіўся зусім малым. Нягледзячы на гэта, у ім сабралася ўся абслуга чыгункі і, ужо не разбіраючы чыноў, баявала як у апошні раз на забытай Богам станцыі сярод чужых лясоў, падмацоўваючы сваю арыўскую годнасьць мясцовым самагонам, што пайшоў у справу па досыць хуткім сканчэньні шнапсу.

Нядзіва, што зумэр тэлефоннага апарата ў пакоі дзяжурнага па станцыі пачуў не ягоны гаспадар, а больш цьвярозы ці мо проста абраны лёсам Шура. Зь нейкім няўцямным, але адначасова рашучым настроем, без папярэдніх разваг ён падняў слухаўку і, рыхтык як гэта рабіў шмат разоў дзяжурны, адрапартаваў па-нямецку: «Станцыя Княгінін на дроце!» На тым баку праз шоргат і тлум манатонна і хутка прамовілі: «Вялейка просіць вольны праход на Полацак». — «Ёсьць праход!» — гэтак жа спраўна і абьякава адказаў выпадковы дзяжурны. Вялейка, нічога не сказаўшы, перарвала размову. Шура павольна паклаў слухаўку і выйшаў з кабінету. Усё было нібы ў сьне. У калідоры па-ранейшаму чуліся гукі п'янай гутаркі, раз-пораз перарываныя няўдалымі запевамі. Ніхто нічога ня чуў. Не паспеў хлопец і ачوماцца, як ізноў патрабавальна цвэнькнуў тэлефон на стале ў пустым кабінеце. Шура аўтаматычна вярнуўся і паўтарыў, як надоечы: «Станцыя Княгінін слухае». — «Будслаў патрабуе праход на Вялейку!» — пачулася здалёк. «Праход дазваляем», — бязь ценю сумненьня суха і коратка сказаў дзяжурны.

Пасля няспешна выканаў яшчэ адзін абавязак, што выходзіў за межы яго кампэтэнцыі, — адчыніў уваходныя сэмафоры на адзін шлях з двух бакоў...

Два эшалёны сутыкнуліся позна ўвечары паміж Княгініным і Стражам ля вёскі Ніўкі. Абодва разам з бальшынёй вагонаў зваліліся пад адхон. Непрыдатныя для рамонту цяжкія ляжалі там да канца вайны, і да іх працяглы час хадзілі мясцовыя кавалі па вугаль, што высыпаўся з тэндэраў. Яшчэ даўжэйшы час хадзілі чуткі пра першую буйную і дужа ўдалую акцыю партызанаў у гэтых краях, якія здзейсьнілі такую сур'ёзную дывэрсію. Што ні кажыце, а гэта подзьвіг. Як вядома, дзе ён — там і ўзнагароды. Быў бы герой...

Герой знайшліся. Першая іх частка (нямецкія служачыя станцыі) пасля хуткага расьсьледаваньня спецыяльнай камісіі была адпраўлена з маршавымі ротамі на фронт. Наш беларускі герой атрымаў сваю ўзнагароду пазьней (па сканчэньні вайны) у выглядзе 25 год за супрацоўніцтва з ворагамі. Быў высланы ў Караганду, якая была значна далей, чым Усходні фронт, куды трапілі іншыя ўдзельнікі тае падзеі. Хочацца спадзявацца, што ўсё ж Шуру пашчасыціла больш, бо праз пяць год ён вярнуўся дахаты і да пэнсіі працаваў на роднай чыгуначнай станцыі.

Цяпер у свае 84 гады стары рэдка выходзіць з хаты, ня любіць ён распавядаць пра свой учынак, як і пра працу падчас вайны наагул. Ці то, навучаны вопытам, пабойваецца новых «узнагарод», ці, можа, проста ня хоча варушыць даўнейшае. Часам зайздросьціць свайму брату Пятру, які сапраўды супрацоўнічаў зь немцамі, служачы ў БНС, і пасля падаўся на эміграцыю ў Канаду, далей ад старых і новых гаспадароў. Седзячы ў хаце, дзед слухае чыгунку. Чуе яе нібы круглыя суткі, і яму здаецца, што грукат колаў стаў супадаць з таханьнем яго ўласнага сэрца.

P.S. Усе падзеі сапраўды мелі месца ў азначаны час. Назвы паселішчаў і імёны ня зьмяненны. Прозьвішча галоўнага героя па яго просьбе не агучваецца.

Усевалад Сыцэбурака

Зь нейкім няўцямным, але адначасова рашучым настроем ён падняў слухаўку і адрапартаваў па-нямецку: «Станцыя Княгінін на дроце!»

Паварот у кар’еры

Намесніка галоўнага рэдактара газеты «Время» грамадзяніна Украіны Міхаіла Падальяка 21 чэрвеня выдалілі зь Беларусі. Рашэнне аб дэпартацыі журналіста яшчэ 16 чэрвеня прынялі старшыня КДБ Леанід Ерын і генпракурор Віктар Шэйман. Падставой абвешчана неназваная публікацыя ў газэце, што заклікала «да дэстабілізацыі палітычнай сытуацыі». Падальяку, жанатаму зь беларускай грамадзянкай, забаранілі ўезд на тэрыторыю краіны на 5 гадоў. Зранку 21-га супрацоўнікі сілавых структураў прыйшлі да Падальяка дадому, далі 15 хвілінаў на зборы і павялі на цягнік «Менск—Адэса». Усё было зроблена для таго, каб выдварэнне прайшло гучна. Вагон, у якім яго вывозілі, быў пад аховай міліцыянтаў і супрацоўнікаў спэцслужбы ў цывільным, але незалежных журналістаў, як і здымачную групу БТ, спэцслужбісты ў цывільным да Падальяка падпускалі. Праз скандальныя матэрыялы аўтарства Падальяка была ў свой час зачыненая «Наша свабода». Паводле інфармацыі «НН», журналіст не ўнікаў актыўных кантактаў з прадстаўнікамі спэцслужбы. Ці азначае гэта, што ён стаў выяўляць празмерную самастойнасць? У любым разе, гэтаму выпускніку мэдыцынскіх прыйдзецца цяпер працаваць па-за межамі Беларусі.

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

На здымку: дэпартаваны журналіст Міхаіл Падальяк, супрацоўнік беларускіх спэцслужбаў і ўсюдыісная журналістка БТ.

Абмывалі новы трактар — і адрэзалі вуха

Прыжываецца дурны звычай — «абмываць» самагонам усё, што зьяўляецца новага на падворку сельніна і нават на калгасным мэхдвары. Групуюцца кампаніі, норма выпіўкі на чалавек — ня менш за паўлітэрку, а то і больш, у залежнасці ад каштоўнасці аб’екта. Так здарылася нядаўна ў адным з аддаленых калгасаў на Случчыне. Набылі там новы трактар, старшыня перадаў яго найлепшаму, на ягоную думку, трактарысту. А таго адразу ўзялі ў атачэнне сябры па прафэсіі: давай, браце, абмый тваю аб’ект. У недалёкім ляску прыселі вакол батарэі бутэлек з моцным напоем, двое з кампаніі перапалі сьпіртнога і ўсчалі бойку. Адзін другому паласнуў нажом (ці вострым абломкам шкла) па вуху — і тое завісла на аскабалку скуры. Старшыня запіхнуў небарак у машыну — і хутэй у раённую больніцу, дзе пацярпеламу ў траўматыягчным аддзяленьні прышылі тое вуха, а праз тыдзень выпісалі далечвацца дома. Да міліцыі справа не дайшла: замялі самі выпівохі.

Далілася вёска, як кажуць, да пакатунку, аб чым сьведчаць зьвесткі, пачутыя ад супрацоўнікаў той траўматыягчнай аддзяленьні прышылі тое вуха, а праз тыдзень выпісалі далечвацца дома. Да міліцыі справа не дайшла: замялі самі выпівохі. Дзіўна, што ў вёсках чытаюць усё меней (бо значную частку жыхароў складаюць пэнсіянэры ды п’янтосы), бібліятэкам трэба мець чытачоў ды кнігаабмен хоць на паперы. Таму і ідуць на прыпіскі. Пяць бібліятэкарскіх аштрафаваных на 70—80 тысяч рублёў. Улічваючы, што бібліятэкары на вёсцы — адны з самых высокааплачаных работнікаў (атрымаваюць па 120—170 тысяч), памеры штрафаў, можа, і не такія вялікія. Толькі загадчыца Пішчалаўскай бібліятэкі аштрафаваная судом на 520 тысяч рублёў. «Палываньне» на несумленых бібліятэкараў працягваецца.

Юген Жарнасек, Ворша

Таямніцы Запалоўцы

Два першыя тыдні чэрвеня на беразе Дзьвіны ў ваколіцах полацкага старажытнага пасаду Запалоўцы праходзілі археалагічныя раскопкі пад кіраўніцтвам выкладчыка ПДУ Дзяніса Дука. Дапамагалі археалягічныя вёсцы дасьледаваньне вучні полацкіх школ. Падчас раскопак быў адкрыты культурны пласт XI—XII ст. таўшчынёй 1,5 мэтра. Дз.Дук сьцьвярджае, што гарадзкі раён Запалоўцы ў XI—XII ст. быў большым за сёньняшні. Але чамусьці

Сэрвіс па-расейску

У новым навучальным годзе ў Воршы адкрыецца філія Маскоўскага дзяржаўнага ўнівэрсытэту сэрві-

су. Гэта будзе першая яго філія ў Беларусі. Дарэчы, першыя 35 студэнтаў ужо вучацца на завочным аддзяленьні будучае філіі па спецыяльнасці «Машынабудаваньне». Навучаньне платнае, яго вядуць выкладчыкі Смаленскае філіі МДУС. Плянуюцца таксама рыхтаваць спецыялістаў у фінансах і турызме. Мясяцовыя ўлады ня раз зьвярталіся ў Міністэрства адукацыі з просьбай адкрыць у Воршы філію айчынай тэхнічнай ВНУ, бо тут шмат прадпрыемстваў, дзе востра адчуваецца дэфіцыт спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй. Але ўсё дарэмна. Ворша па-ранейшаму застаецца адзіным буйным горадам у Беларусі, дзе няма ніводнай ВНУ.

Знайшлі вінаватых

Некалькі месяцаў супрацоўнікі аддзелу па барацьбе з эканамічнай злачыннасьцю Аршанскага РУУС правяраюць працу сельскіх бібліятэк на прадмет прыпісак чытачоў ды выдачы літаратуры. А ў сувязі з тым, што ў вёсках чытаюць усё меней (бо значную частку жыхароў складаюць пэнсіянэры ды п’янтосы), бібліятэкам трэба мець чытачоў ды кнігаабмен хоць на паперы. Таму і ідуць на прыпіскі. Пяць бібліятэкарскіх аштрафаваных на 70—80 тысяч рублёў. Улічваючы, што бібліятэкары на вёсцы — адны з самых высокааплачаных работнікаў (атрымаваюць па 120—170 тысяч), памеры штрафаў, можа, і не такія вялікія. Толькі загадчыца Пішчалаўскай бібліятэкі аштрафаваная судом на 520 тысяч рублёў. «Палываньне» на несумленых бібліятэкараў працягваецца.

Юген Жарнасек, Ворша

Адкрыты фрэскі XVIII стагодзьдзя

Сэнсацыя ў Воршы

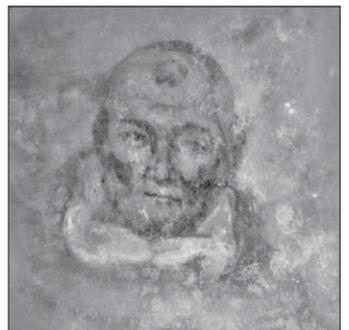
На завяршальным этапе рэканструкцыі жылога будынку трынітарскага кляштара ў Воршы адбылася сапраўдная сэнсацыя. У адным з пакояў на першым паверсе, змываючы старую тынкоўку, рабочыя заўважылі на сьцяне выразны відарыс мужчынскага твару. Як аказалася, фрагмэнтамі партрэтаў ды арнамэнтам пакрыты амаль усе сьцены і столь пакою.

Двухпавярховы мураваны будынак быў узьведзены разам з касцёлам Сьвятой Тройцы ў 1714 г. фундашам Уладзіслава і Адама Саковічаў. Пасьля закрыцьця кляштара ў 1832 г. касцёл быў перабудаваны ў праваслаўны ў Васкрасенскі сабор, а ў жылым будынку адчынілася гарадзкое вучылішча. За савецкім часам сабор перабсталявалі ў аэраклуб, а ў будынку размясьцілася палкавая школа. Пасьля вайны сабор зь вялікімі намаганнямі зьнеслі, а будынак унеслі ў Дзяржаўны сьпіс гісторыка-культурных каштоўнасьцяў, выкарыстоўвалі пад жыллё, склады ды занальны архіў.

Адкрытыя старадаўнія фрэскі аглядаў намесьнік начальніка ўпраўленьня па ахове спадчыны Ігар Чарняўскі. «Такіх значных адкрыцьцяў у Беларусі яшчэ не было. Гэта мае вялікае значэньне для ўсёй краіны. Цяпер паўстаюць два пытаньні: з аднаго боку, адкрыцьцё не павінна спыніць рэканструкцыі будынку, з другога боку — як захаваць гэтыя каштоўныя элемэнты?» Дарэчы, апошнім адкрыцьцём у Беларусі былі фрагмэнты фрэсак XII ст. — у Каложы ў Горадні. А вось такой знаходкі, як у Воршы, навукоўцы ня памятаюць.

У найбліжэйшы час спецыялісты дадуць рэкамэнда-

Выява невядомага сьвятога. Гэты фрагмэнт фрэсак у кляштары трынітарэў захавайся найлепш.

цы, якім чынам працягваць работы, як закансэрваваць выяўленьне фрэскі з тым, каб потым паэтапна правесці іх рэстаўрацыю.

Як запэўніў загадчык аддзелу архіваў Віцебскага аблвыканкаму Міхаіл Пішчулёнак, у памяшканьні будзе ўстаноўлена абсталяваньне, якое не перашкодзіць усім цікаўным пабачыць фрэскавы роспіс.

Апошнім часам Воршы шануе на сэнсацыі. Летась падчас раскопак былі знойдзены магутныя падмуркі на Аршанскім замчышчы. Ня меншых сэнсацыяў трэ будзе чакаць, калі пачнецца доўгачаканая рэстаўрацыя іншых помнікаў аршанскае даўніны — Куцеінскага манастыра, езуіцкай калегіі, базыльянскага кляштара.

Віктар Лютынскі, Ворша

пасьля XII ст. на гэтым месцы людзі часова сяліцца спынілі. Памеры раскопу — 40 кв.м, сярод знаходак — лязо баявой сякеры, бронзавы пярсьцецёнак, побытавыя рэчы, рэшткі пабудовы. У ліпені раскопкі ў Запалоўцы — найменш дасьледаваным полацкім пасадзе — прадоўжацца.

Васіль Кроква, Полацак

Быкаўскія чытаньні на філфаку

Пад дзень нараджэньня Васіля Быкава на філфаку БДУ адбыліся чытаньні памяці пісьменьніка. Першым выступіў новы рэктар Васіль Стражаў, які паведаміў пра наданьне імя юбіляра 402-й аудыторыі, дзе сабраліся прысутныя. Затым рэктар распа-

вёў аб сваім захапленьні быкаўскай прозай, якая прывучыла яго да беларускага слова. Афіцыйную частку працягнуў намесьнік міністра культуры сп.Гедройць. Пералік усіх званьняў пісьменьніка плаўна перайшоў у сьпіс мерапрыемстваў сёньняшняй улады на карысьць культуры.

Ідэю парушыў госьць з Масквы Валянцін Аскоцкі, які з абурэньнем загаварыў пра нядаўнюю забарону фільму пра пісьменьніка. Самым цікавым было паведамленьне В.Аскоцкага, што В.Быкаў, аказваецца, сапраўды пісаў вершы, і ня толькі ў юнацкіх гадах. Былі працягаваны радкі, якія пісьменьнік прысьвяціў забойцам, што ставяць подпіс пад нэкралёгам ахвяры. Іх ня шкодзіла б працягтаць аднаму вядомаму «амата-

ру» быкаўскай паэзіі.

Вершы, прысьвечаныя самому юбіляру, чытала Рыма Казакова. Выступалі таксама госьці з Украіны, у тым ліку пасол, дэкан філфаку БДУ І.Роўда, выкладчыкі факультэту. Прафэсар Л.Сінькова (яна ж старшыня аргкамітэту чытаньняў) гаварыла аб успрыманьні быкаўскіх твораў за мяжой. На яе думку, творчасьці В.Быкава зусім не ўласьціва эпічнасьць, стэрэатып аб ёй узьнік празь неразумнае беларускае мэнталітэту пісьменьніка, такіх ягоных рысаў, як нелюбоў да рыторыкі, стрыманасьць.

Чытаньні зрабілі вялікае ўражаньне на студэнтаў і асьпірантаў факультэту.

Усяслаў Шатэрнік

Канстытуцыя Эўропы:

4:1 на карысьць Францыі

Апанэнты Канстытуцыі спадзяюцца адыграцца падчас ратыфікацыі дакумэнту.

У той час як на футбольным першыстве Эўропы толькі паспелі вызначыцца чвэрцьфіналісты, фаварыт на канстытуцыйным полі Эўразьвязу ўжо вядомы. Францыя ўдалася вырашыць шмат якіх спрэчных момантаў ў праекце эўрапейскай Канстытуцыі на сваю карысьць і гэтым самым замацаваць свой уплыў у структурах Эўразьвязу.

Пры ўсёй павазе да дэмакратычных ідэалаў Эўропы і насуперак патаснасьці прамоваў эўрапалітыкаў пра «гістарычнасьць моманту», назваць Канстытуцыю Эўразьвязу шэдэўрам юрыдычна думкі ніяк не выпадае. Аб'ём зацьверджанага на мінулым тыдні дакумэнту, адной з першапачатковых мэтаў якога было спрашчэньне існых правілаў, пасля двухбаковых дэбатаў стаў 300 старонак. Залішне і казаць, што проста грамадзяне Эўропы наўрад ці адважацца ўзяцца за вывучэньне новага падставовага закону Эўропы: насуперак мэтам аўтару праекту, Эўропа стаецца яшчэ больш складанай і яшчэ больш далёкай ад эўрапейцаў. З тае прычыны вобраз афіцыйнага Брусэлю як бюракратычнага монстра набудзе новае падмацаваньне і эўраскептыкі атрымаюць новыя козыры ў іхнай палітычнай барацьбе. Акрамя таго, некато-

рыя палажэньні дакумэнту ўжо цяпер падаюцца гольмі дэкларацыямі. Прыкладам, канстытуцыя абвешчае роўнасьць усіх грамадзян Зьвязу, у той час як толькі тры краіны (Вялікабрытанія, Швэцыя і Ірляндыя) адкрылі свае рынкі працы для ўсходнеэўрапейцаў.

Зважаючы наь недакладнасьць дакумэнту, варта перадусім засяродзіцца на спрэчных момантах і на тым, пазыцыя якой краіны ўрэшце перамагла. І тут найлепей прыдасца мова футбольных камэнтараў, баллазе што ўся Эўропа цяпер жыве футболам. Пэралічым усё «галы», забітыя на канстытуцыйным полі.

— Паводле канстытуцыі, Эўразьвяз набывае дзьве новыя пасады: прэзыдэнта і міністра замежных спраў. Можна прадбачыць, што гэтыя чыноўнікі будуць прэзэнтаваць пазыцыю, блізкую да афіцыйнага Парыжу, улічваючы вялікі досвед і вагу французскае дыпламатыі. Францыя павяла ў ліку 1:0.

— Па-новаму вызначана працэдурная большасьць для прыняцьця рашэньняў у Эўракамісіі і Радзе міністраў. Цяпер тут дзейнічае прынцып «двайной большасьці»: кожнае рашэньне патрабуе падтрымкі 55% краінаў Зьвязу і 65% насельніцтва Зьвязу. Агулам прынцып «двайной большасьці» павялічвае вагу вялікіх краінаў — Нямеччыны і Францыі. 2:0 на карысьць Францыі. Праўда, у сфэрах замежнай палітыкі, сацыяльнай бяспэкі і абароны застаецца старое права вето для кожнай

**Тоні Блэр
відавочна
мае што
адказаць
Жаку
Шыраку.**

асобнай краіны, на чым настойвалі Вялікабрытанія і Польшча, — 2:1.

— Насуперак прапановам Ватыкану прэамбула канстытуцыі не ўтрымлівае спасылкі на Бога і хрысьціянства як вядучы элемэнт у жыцьці Эўропы. Сярод краінаў Зьвязу найбольшай прыхільнасьцю такой спасылкі была Польшча, якая ў сваёй уласнай канстытуцыі ўзгадвае хрысьціянства. Але ўрэшце перамог швэдзкі падыход, падтрымань Францыяй, дзе падзел дзяржавы і царквы ёсьць адным з падставовых прынцыпаў рэспублікі з часоў Вялікае Французскае Рэвалюцыі. 3:1.

— Прапанова Нідэрляндаў пра абавязковае выкананьне трохпрацэнтавага ліміту на дэфіцыт дзяржаўных бюджэтаў (так званы «Пакт стабільнасьці і эканамічнага рос-

ту») забягаваная. Трохпрацэнтавая плянка ўзгадваецца ў канстытуцыі, але ж выразныя рычагі кантролю за бюджэтам адсутнічаюць. Францыя і Нямеччына могуць і надалей рабіць даўгі ў неабмежаванай колькасьці, пры гэтым не баючыся наступстваў. Францыя вядзе 4:1.

Нарэшце, фінальная перамога французскіх дыпламатаў — сам факт прыняцьця канстытуцыі. Па вялікім рахунку, гэтыя палітычныя спэктаклі патрэбныя ў першую чаргу кіраўнікам, якія ня надта ўпэўненыя пачуваюцца на ўласным унутрыпалітычным полі. Не сакрэт, што Францыя разам зь Нямеччынай уяўляюць сабой самыя праблемныя выпадкі ў эканоміцы Эўразьвязу. Агульнавядомая таксама няздольнасьць французскай палітычнае элі-

ты да рэфармаваньня неадпаведнай часу сацыяльнай сыстэмы краіны. Палітычны застоў самым непасрэдным чынам уплывае на эканамічную вагу краіны: калі ў 70-х гадах мінулага стагодзьдзя французская эканоміка важыла на 25% больш за брытанскую, на сёньня французская гаспадарка ўжо меншая за брытанскую на 9%. Вось жа, імітацыя бурлівай дзейнасьці на эўрапейскім узроўні адцягвае ўвагу французскіх выбарцаў ад сур'ёзных праблемаў унутры краіны.

Такім чынам, як па ліку, так і па гульты перамога Францыі на канстытуцыйным полі Эўропы выглядае пераканаўчай. Але ці будзе яна канчатковай? Паводле працэдур, канстытуцыя яшчэ мае быць зацьверджаная ўсімі сябрамі Зьвязу. Пры гэтым ратыфікацыя можа быць праведзеная альбо праз парламэнт, альбо праз рэфэрэндум, як гэта плянуецца ў Вялікабрытаніі і некаторых краінах Усходняй Эўропы. Вось жа, вынікі гэтых рэфэрэндумаў для прыхільнікаў глыбейшай інтэграцыі могуць быць вельмі расчаравальнымі, зважаючы на нізкую актыўнасьць выбарцаў і рост папулярнасьці эўраскептыкаў на апошніх выбарах у Эўрапарлямэнт. Такім чынам, апанэнты французскага ўплыву ў Зьвязе могуць узяць рэванш, а сам Эўразьвяз рызыкуе апынуцца ў самай сур'ёзнай палітычнай крызе за ўсе часы свайго існаваньня.

Сяржук Вінаградаў

Што будзе з Іракам пасля 30 чэрвеня

Працяг са старонкі 2.

Добрае тлумачэньне таго, што робіцца ў Багдадзе сёньня, калі амэрыканцы спрабуюць прымусіць іракаў дамовіцца і навучыцца дзяліць уладу.

Аднак амэрыканцы ў сьвядомасьці іракаў выступаюць як асноўныя гаспадары сытуацыі, а таму палітыка канцэнтруецца вакол дачыньняў з амэрыканцамі, а не зь іншапалітычнымі суайчыньнікамі.

Амэрыканскія жаўнеры ня гінучы толькі на тэрыторыі, кантраляванай курдамі. Курдыстан — адзіная частка Іраку, дзе існуюць амаль нармальныя дзяржаўныя структуры. Але ці можна назваць іх ірацкімі? І ці можна інтэграваць іх у адзіны Ірак? Усе мае знаёмых ірацкіх курды рашуча кажуць — не.

Інтэграцыя вымагае двухбаковых дзеяньняў і саступак. Пакуль жа падзеі ў Багдадзе сьведчаць пра іншае — амэрыканцы пераходзяць да выкарыстаньня традыцыйных схемаў. Курды і шыіцкія арганізацыі застаюцца на ўскрайку канвэнцыйнай палітыкі. Курды спадзяваліся стаць сугаспадарамі заможнай краіны, але не атрымалі амаль нічога. Гэта падштурхоўвае іх капачь аконы: калі немагчыма здабыць Ірак, трэба хаця б адстаяць Курдыстан. Курдыкія партыі збліжаюцца і апошнім часам дасягнулі пэўных посьпехаў на абшары агульнакурдыскай палітыкі, напрыклад, да іх шэрагаў далучыліся многія байцы радыкальных арганізацый турськіх курдаў. На Ірацкі Курдыстан глядзяць з надзеяй курды ва ўсім сьвеце. Гэтай вясной, шукаючы старых сяброў у Іранскім Курдыстане, ня раз даводзілася сустракаць у адказ на роспытты лагодную ўсьмешку іх сваякоў ды з гонарам прамоўленае: «Ён сышоў у вольны

Курдыстан!»

Іншым гультым ірацкае палітыкі выступае шыіцкі рух, які бясконца дэманізуецца ў СМІ. Яго зьвязваюць з Іранам, але варта было б адмовіцца ад гэткага зручнага тлумачэньня ўсіх злыбедаў. Бо ў пляне ўзьнікненьня шыіцкае галіны ісламу ўсё акурат наадварот — менавіта з Іраку ідуць яе вытокі. Тут гістарычны асяродкі духовага правадырства для шыітаў. А таму якую пагрозу можа ўяўляць сабой шыіцкі рух для шыіцкай па сутнасьці краіны? Але калі глядзець з пункту гледжаньня традыцыйных раскладак ва ўладных структурах краіны — тады, вядома, усё наадварот.

Бясспрэчна, найлягчэй не выдумляць новага, а ўзяць добра забытае старое. Рызыкоўна перарабляць Ірак карэнным чынам: зьмяніцца расклад сілаў, зрушыцца балаяс у рэгіёне. А таму ЗША ўсё больш спакушаюцца варыянтам рэстаўрацыі мяккага аўтарытарызму. Ну што вучыць іх дэмакратыі, разважаў генэрал Санчэс, яны ж лепш разумеюць катаваньні. Разважаючы пра аднаўленьне раўнавагі ў Іраку, Уолтэр Лак'ер з вашынгтонскага Цэнтру стратэгічных і міжнародных дасьледаваньняў найпрост піша: «Іракам дапамога толькі шокавая тэрапія. Дэмакратызацыя ж заўжды была толькі хімэрай».

Адзін з самых уплывовых спэцыялістаў ЗША па Блізкім Усходзе Дэнніэл Пайпс трыюмфаваў пасля таго, як Вашынгтон вырашыў адмовіцца ад шырокай дэбаізацыі краіны і зноў пачаў працаўладкоўваць чальцоў партыі. Маўляў, нарэшце амэрыканскі ўрад пачаў праводзіць рэальную палітыку і вызваліўся ад ідэалістычных канструкцыяў Шалабі (які змагаўся супраць ідэі выкарыстаньня старых партайгеносэў мэтах адбудовы

дэмакратычнага Іраку), радаваўся Пайпс ды тлумачыў, што найпрасьцейшае выйсьце — падправіць старую структуру ды хай сабе стаіць, адно каб новы ўрад не займаўся авантурамі накшталт кувэйцкай ды трымаўся пэўных рамак (а не дэманстравіўна грэбаваў маральнымі прынцыпамі, як Хусэйн).

- ЗША ўсё больш спакушаюцца
- варыянтам рэстаўрацыі ў Іраку
- мяккага аўтарытарызму.

Што азначала апошняя падзея — рашэньне дазволіць вярнуцца на свае пасады «старым байцам» — для курдаў і шыітаў, цяжка перадаць словамі. Ледзь вызваліўшыся, яны зноў апынаюцца пад уладай тых, хто апошнія гадоў дваццаць няспынна мардаваў іх, рабаваў і зьдзекаваўся зь іх! Чальцы партыі «Баас» зьяўляюцца не абстрактным злом, як, напрыклад, сябры КПСС у 1991 г., а вельмі нават пэўным увасабленьнем крыніцаў гора для курдаў і шыітаў сёньня, скажам, як удзельнікі фашысцкіх партый для жыдоў у 1945 г. Лік забітых за апошнія два дзесяцігодзьдзі шыітаў і курдаў ідзе на многія сотні тысяч. Ледзь ня кожная сям'я была закранутая. І цяпер, калі амэрыканцы вяртаюць да ўлады гэтых людзей, якога зьмяншэньня гвалту можна чакаць?

Напярэдадні 30 чэрвеня падстаў для аптымізму адносна лёсу Іраку бракуе. Бачацца два магчымыя шляхі разьвіцьця сытуацыі. Папершае, рост бязладзьдзя і ўзьнікненьне сытуацыі, падобнай да аўганскай, далейшая фрагмэнтацыя краіны і, магчыма, распад. Вы ска-

**Новы прэзыдэнт Іраку
Газі аль-Яўр**

жаце, нафта гэтага не дазволіць? Але нафтавыя кампаніі могуць працаваць на поўначы й поўдні, не зважаючы на рэшту краіны. Дарэчы, гэты варыянт — шанец для курдаў атрымаць сваю дзяржаву.

Другім і нават найбольш імаверным варыянтам разьвіцьця падзей здаецца вяртаньне да крыху падпраўленай і пазбаўленай самых злавесных адзнак традыцыйнай сыстэмы ўлады. Г.зн. без «Баас» і Садама, але са стабільнасьцю, што трымаецца на рэпрэсіях і ўціску. Досвед гэтага ў Вашынгтоне ёсьць, нават у дачыньні да Іраку — у часы, што папярэднічалі 1990 г.

Сяргей Прытыцкі

Дзяўчыначка 40-га памеру

Дэпутатка Віцебскага гарсавету і былая лідэрка «Зубра» Вольга Карач паставіла горад на вушы, спазнала сыстэму ўлады і цяпер ня ведае, што рабіць

Працяг са старонкі 2.

«НН»: Вольга, як здарылася, што кіраўніца віцебскага «Зубра» стала дэпутаткай гарсавету?

В.К.: Перамога нам была патрэбна, каб паверыць у свае сілы. Трапіць у гарсавет было цяжка, амаль немагчыма. Маімі канкурэнтамі былі галоўны доктар паліклінікі і кіраўнік жыллёва-камунальнай службы, дзядзькі гадоў па 50 — у два разы старэйшыя за мяне. Але мы па тры разы абышлі ўсе кватэры. Гарвыканкам мяне сустрэаў, чакаючы ўбачыць нейкага монстра. А калі я прыйшла ў касцюме і прыстойна выглядала — было адчуваньне нэрвовасці, яно захоўваецца і цяпер.

«НН»: Як ты адчула сябе ў гэтай новай ролі дэпутаткі з афіцыйным статусам пасья доўгага апазыцыйнага змаганьня?

В.К.: Пасья перамогі ў мяне была зацяжняя трохмесячная дэпрэсія. Я ня ведала, што рабіць. Аказалася, што мы зусім не гатовыя да перамогі. Нават не разглядаўся варыянт пасья перамогі... Пасья выбараў былі старшыня гарсавету Ўладзімер Пелагейка мяне спыніў і кажа: «Слухай, Вольга, ты «зубр», ты тут ставіла горад на вушы, за табой ганялася міліцыя, хто толькі ні ганяўся. Вось вы змагаецеся з Лукашэнкам, а ці ёсьць у вас нейкая праграма выйсця з крызысу? Давай яе прымем на ўзроўні гораду і рэалізуем». Але ў нас такой праграмы на той момант не было. Каб паверылі чыноўнікі, трэба пакрокавая праграма па асноўных пытаннях, такіх, як праблемы ЖКГ, напрыклад капрамонт «хрушчовак». Я беспартыйная і ніколі не была ў партыях, але я ўступіла б сёння ў любую партыю, якая б мне паказала канкрэтную пакрокавую праграму.

«НН»: Чаму цябе навучыў гарсавет?

В.К.: У гарсавеце ў мяне змяніліся меркаваньні пра нейкія пытаньні. На многія рэчы глядзіш пайншаму, калі бачыш знутры, як функцыянуе гэтая сыстэма. Бачыш, як шмат праблем, якія трэба вырашаць, але пры пустым бюджэце цяжка нечага дасягнуць. Усё, што можа гарсавет, — гэта выціскаць нейкія сродкі з прадпрымальнікаў, але бюджэт пусты, а прадпрымальнікам і так цяжка жыць, яны ў такой прававой сыстэме ня могуць працаваць, так што зь іх таксама не навывіскаеш. Выходзіць замкнёнае кола. Жыхары ня могуць уплываць ні на што, ня ведаюць, куды ідуць іх грошы за камунальныя паслугі. Адсюль і пачынаецца. Ды што казаць, калі са скаргамі на кантрактнай сыстэме да нас звярнуліся толькі тры чалавекі з усяго гораду! Гэта пры тым, што працоўнае заканадаўства вельмі добрае і элемэтарна можна аднавіць на працы чалавека, які быў звольнены. Але людзі баяцца звязвацца з уладай, пануе думка «я як-небудзь адсяджу ўбаку».

«НН»: Як табе ўдаецца працаваць у гарсавеце адной супраць афіцыйных дэпутатаў?

В.К.: Галоўная праблема — ня тое, што я адна, а тое, што ў мяне няма гатовых рэцэптаў. Я казала

АНДРЭЙ ЛАНКЕВІЧ

нашым прадпрымальнікам: у вас ёсьць праграма дзеяньняў? Вось я ў гарсавеце, гатова прасоўваць вашы патрабаваньні. Але яны ня маюць такой праграмы. А пасья ім прыходзіцца галадаць.

А ў гарсавеце сядзяць таксама людзі, якія ўсё разумеюць, нармальныя людзі, якія вырасьлі ў гэтай краіне і хочучь зрабіць нешта добрае. Мы розныя ў стылі мысьленьня, бо ў іх толькі адна крыніца інфармацыі і гэта ўплывае на сьветапогляд. Яны не вучыліся грамадзянскай адукацыі так, як апазыцыя. Але яны таксама незадаволены сытуацыяй, ня бачаць выйсця, але ня маюць ніякага даверу да апазыцыі, ня вераць, што яна можа кампэнтна вывесці краіну з крызысу. І таму дэпутаты ніколі не палезуць у авантуры, якія часам апазыцыя прапануе. Адзін з дэпутатаў аднойчы сказаў мне: «Шанцуе табе, Вольга, ты — незалежны дэпутат». І многія дэпутаты сапраўды рызыкуюць сваёй пасадай: калі гэта дырэктар заводу, яго нават можна пасадыць. Гэта мяне паніжае ўжо няма куды, бо настаўнік у школе — гэта самае нізкае сацыяльнае становішча, якое толькі можа быць у нашым грамадстве.

«НН»: Ці лічацца з тваім меркаваньнем?

В.К.: Ну, са мной цяжка не лічыцца. Натуральна, спачатку да мяне ня ставяцца сур'ёзна: дзяўчыначка нейкая 40-га памеру, я не магу проста масай прымусіць да мяне прыслухоўвацца, але пасья таго як некалькі разоў выступіла, мяне пачалі паважаць.

«НН»: А як складаюцца твае адносіны з выбарцамі?

В.К.: Яны нават ня ведаюць, чым адрозніваецца дэпутат гарсавету ад дэпутата парламэнту. У анкетах на пытаньне «Што вы хочаце ад дэпутата?» мне часта пішуць: «Расстраляць таго, гэтага...» Вельмі любяць страляць нашы людзі. Галоўная праблема Беларусі — гэта Савецкі Саюз у галовах. Людзі ня ведаюць сваіх правоў і не змагаюцца за іх, ім прасцей думаць пра Курільскія выспы, на якія прэтэндуе Японія. Таму й няма грамадзкага

- У анкетах на пытаньне «Што вы хочаце ад дэпутата?»
- мне часта пішуць «Расстраляць таго, гэтага»... Вельмі любяць страляць нашыя людзі. Галоўная праблема Беларусі — гэта Савецкі Саюз у галовах. Людзі ня ведаюць сваіх правоў і не змагаюцца за іх, ім прасцей думаць пра Курільскія выспы, на якія прэтэндуе Японія.

кантролю і адбываецца тое, што адбываецца. Гэта мы далі права Лукашэнку стаць такім, якім ён стаў. Калі б усе людзі выйшлі на вуліцы пасья таго, як выйшлі газэты зь бэльмі плямамі, ён бы не дазволіў сабе наступных крокаў. Альбо ў 1999-м годзе, альбо ў 2001-м... Не выходзіць. Так любы чалавек робіцца нахабным, калі не адчувае супраціву. На рэпрэсіі трэба адказваць. Пісаць лісты ў пракуратуру, засыпаць іх лістамі. У гэтай сыстэме калі ты змагаешся да канца — ты перамагаеш. Гэта толькі пытаньне часу.

«НН»: Як ты сумяшчаеш палітыку з асабістым жыцьцём?

В.К.: Я замужам ужо 5 год. Муж журналіст, займаецца грамадзкай дзейнасьцю. Часам бывае цяжка і яму, і мне. Але мой муж вельмі актыўны ды разумны, і я шчаслівая, мне зь ім вельмі пашанцавала. Натуральна, цяжка, бо праца дэпутата мясцовага Савету ніяк не аплачваецца і няма ніякіх ільготаў, а дэпутатства забірае шмат часу. Іншыя дэпутаты робяць прыём выбарцаў раз на месяц, я — раз на тыдзень у панядзелкі. Для мяне гэта вельмі ця-

жкі дзень. Людзі ідуць і ідуць, усе зь нейкім гораем, многія плачуць, просяць дапамагчы. На гэтых прыёмах адчуваю проста такое ўсенароднае гора. Тут галоўнае — вытрымаць гэта псыхічна. А яшчэ ж моладзі таксама трэба прысьвячаць час.

«НН»: Што ты думаеш пра парламэнцкія выбары?

В.К.: Гэтая восень у мяне асацыюецца зь нечым чорным. Проста ня ведаю, што будзе адбывацца. У мяне такое адчуваньне, што нас чакае каліяс. Што да выбараў, я ня бачу мэтазгоднасьці свайго, напрыклад, вылучэньня. Паводле маіх падлікаў, калі акруга складае 7 тысяч, трэба мець 70 актывістаў. А

калі парламэнцкая акруга налічвае 70 тысячаў выбарцаў, адпаведна і валанцёраў патрэбна 700. Сёння такога актыўна ня мае ніводная арганізацыя. А апазыцыі патрэбны перамогі, пасляховыя прыклады. Людзі стамляюцца, калі ўсё дрэнна.

Акрамя таго, мяне вельмі хвалюе пытаньне рэфэрэндуму. Калі разам з выбарамі спалучаць рэфэрэндум, што тады? Хто будзе ім займацца? Я па сваіх выбарцах бачу, што як мінімум 50% прагаласуюць супраць трэцяга тэрміну, а гэта значыць, што патрэбна моцная сыстэма назіральнікаў, каб адстаяць гэты вынік. А хто будзе выстаўляць назіральнікаў, калі ўсе займаюцца выбарамі? Нельга праводзіць дзеве кампаніі адразу.

«НН»: Ці гатовае беларускае грамадства да прэзыдэнта-жанчыны?

В.К.: Я думаю, што жанчына — гэта быў бы ідэальны варыянт. Але я ня бачу, хто б з жанчын мог бы ўзяць на сябе ролю нацыянальнага лідэра. Жанчыны ў нас у палітыцы не выжываюць.

Гэта як з моладзьдзю, за якой грамадства не прызнае права лідэрства. А час змяняўся. Раней бацькі перадавалі досвед дзецям, цяпер дзеці дапамагаюць бацькам адгтавацца. Змянілася, стала невідочнаю сьмерць, сьвет стаў глябальным, зьявіўся Інтэрнэт, сувязь стала больш даступнай. Калі гэтых зьменаў не асэнсуе наша пакаленьне, мы папросту спозьнімся. Гэта як зь Сянном: у Сянне ўпершыню зьявілася электрычнасьць у 60-х гадах, калі чалавек ужо паляцеў у космас.

Гутарыла Вераніка Дзядок

ДАВЕДКА «НН»

Вольга Карач нарадзілася ў Віцебску ў 1979 г. ў працоўнай сям'і, чым вельмі ганарыцца. Скончыла с залатым мэдалём школу і з чырвоным дыплёмам — філфак Віцебскага ўнівэрсытэту. У ВНУ стварыла літаратурны гурток «Сёмая грань», які пасья разросся да ячэйкі «Зубра», а цяпер у поўным складзе зьяўляецца групай падтрымкі дэпутаткі Вольгі Карач. Працуе выкладчыцай ангельскай мовы ў школе. Ня п'е нічога мацнейшага за беларускае піва, ня паліць. У юнацтве марыла стаць пісьменьніцай, піша апавяданьні і вершы, марыць напісаць жартоўны дэтэктыў пра апазыцыйнае змаганьне і «пра ўсе тыя сьмешныя і часам трагічныя сытуацыі, якія здараліся ў нашым змаганьні».

АЛЁКСАНДАР АРШЭМБЕЎ

Зь Фядорай Конюхавай працавалі Акадэмія навук СССР, Інстытут радыётэхнікі і радыёэлектронікі, Усесаюзна навукова-дасьледчы і выпрабавальны інстытут мэдыцынскай тэхнікі Міністэрства аховы здароўя СССР, катэдра шпітальнай хірургіі Ўнівэрсытэту дружбы народаў. Усе паўтаралі адну ідэю: фэнамэнальныя здольнасьці, надзвычай моцнае біяполе, гаючыя здольнасьці навукай пацьвярджаюцца, але не тлумачацца.

Фядора

Аляксей Бацюкоў

Я быў упэўнены, што яе ўжо няма. Праяжджаючы па Бялыніччыне са здымачнай групай, я вырашыў наведаць вёсачку, у якой жыла Фядора. Балазе гэта было па дарозе. На ўскрайку вёскі — сіні дамок збоч дарогі. Вялікі і пусты, маўклівы. Прасторны голы двор, адчыненыя весьніцы — і замок на дзвярах. «Пасьля яе, тут, можа, ніхто і ня селіцца», — сумна падумаў, падняўся назад на шашу.

Двое ў джынсавых куртках, немаладыя мужчына і жанчына, нетаропка набліжаліся аднекуль з цэнтру вёскі. Я рушыў ім насустрэч, мяркуючы распытаць, дзе тут менавіта жыла Фядора. «Чаму «жыла»?» — асьцярожна спытаў мужчына, схілены пад цяжарам сумкі. «Здаецца ж, яна мёртвая, так?» — гэтак жа асьцярожна і нягучна сказаў я. «Бог з вамі!» — ён схпіў мяне за руку, нібыта спрабуючы ласкава і выключна з выхаваўчымі мэтамі пабіць за глупства. Гэтыя двое аказаліся з Масквы, прыехалі да Фядоры. Зь беларускай лекаркай зьвязаліся праз свайго знаёмага, філёзафа і акадэміка Сьпіркіна — таго самага, па чых падручніках любілі вучыцца студэнты ў савецкія часы. Няўклудна апраўдваючыся за сваё няведаньне, вяртаюся разам з масквічамі на ўскрайку вёскі. Тут мне паказваюць адчыненыя жалезныя вароты, за якімі агромністы чырвоны цагляны дом адступае ў засень лесу, абкружаны акуратнымі аднолькавымі хлеўчукамі і такім самым чырвонацагляным летнікам.

Як я хутка даведаўся, у летніку Фя-

дора прымае наведнікаў, а ў хлеўчуках жывуць тыя зь іх, хто застаецца лячыцца на доўгі тэрмін. І як высьветлілася таксама, той сіні маўклівы дамок таксама быў ейны, але некалькі гадоў таму яна пакінула яго.

Слава пра Фядору Конюхаву зь Пільшыч, што ў Бялыніцкім раёне, пад Магілёвам, апанавала гэты край у 1980-я.

Мае бацькі мелі дачу ў суседняй вёсцы, з бээнэфаўска-брэжнеўскай (у залежнасьці ад мовы прачытаньня) назвай Адраджэньне/Возрождение. У тыя 80-я, нека пачынаючы з аднаго лета, наша даволі глухая лясная шаша ператварылася амаль у сталічную магістраль. Людзі ехалі з усяго Саюзу. Нядзіўным стала, напрыклад, злавіць спадарожную машыну да станцыі з казахскімі, уральскімі нумарамі. Бум пачаўся пасьля артыкулаў у сталічных газэтах, дзе пра Фядору часьцяком гаварылася поруч з тагачаснымі супэрзоркамі тэлегіпнозу Кашпіроўскім і Чумаком. Толькі Фядора якраз не гіпнатызёр, хоць, паводле яе слоў, менавіта гэтыя здольнасьці заўважыла ў ёй маці, сама дачка гіпнатызёра. «Мая бабуля была добры гіпнатызёр», — расказвала мне потым Фядора, і ад гэтай памылкі павяляла нейкай натуральнай прастатой, якая якраз і падкупляе.

У 90-я народ схлынуў, Пільшычы спусьцелі. Пра Фядору Конюхаву так доўга маўчалі, што пасьпелі забыць, а прыгадваючы, губляліся, ці жывая яшчэ гэтая Фядора.

«Пра мяне часам пішуць, што я памерла», — скардзіцца яна, разумеючы, аднак, пад гэтай маўклівай змовай

газэт ня столькі памылку, колькі нядобрый чын нядобрых людзей. Алею ў агонь падлілі тыя масквічы. У артыкуле тамтэйшай газэты — зь якога, уласна, сямейная пара і пачала шукаць Фядору — пра беларускую самабытную лекарку пісалася мала што ў прошлым часе, дык і называлі яе Фёклай.

Да прыезду сюды апроч цьмяных згадак пра нейкую зараджаную ваду з калодзежу я пра Фядору ня чуў нічога канкрэтнага. Не траплялася, не шукаў. У маёй пурьтанскай сям'і адпты нетрадыцыйнай мэдыцыны атрымлівалі адзін агромністы ярлык людзей падазронах. Хоць Кашпіроўскага глядзелі, пакуль яго не раскрытыкавалі ў прэсе. Чумаку ўжо ня верылі.

Пакуль мы ставілі сваю машыну, масквічы прайшлі ўперад, і праз пару хвілін сустрэкаць нас выйшла высокая жанчына ў плямістай летняй сукенцы. Спакойны, засяроджаны твар зь вялікімі цёмнымі вачамі (падчас размовы зь Фядорай я глядзеў ёй у вочы амаль не адрываючыся, але, нягледзячы на гэта, не магу з пэўнасьцю сказаць, карыя ў яе вочы ці ўсё ж цёмна-цёмна-сінія), манера гаварыць спакойная, голас глыбокі. Густая капа чорных, зь сівізнай валасоў на плячах. Увесь яе вобраз адначасова ўнушыў давер і ўпэўненасьць. «Ці ня вас я шукаў?» — пытаюся яшчэ здалёк. Мякка ківае галавой: «Мяне».

Размаўляем доўга. Расказвае пра тое, як адкрыла незвычайныя якасьці вады, што крыніцай б'е каля яе хаты. Што ў маладосьці яшчэ, жывучы ў Казахстане, давала нейкай «яснаві-

- «Наша зямля —
- самая сьвятая
- зямля, і наш
- народ, беларусы,
- — самы сьвяты
- і самы чысты
- народ», —
- цьвёрда, як
- агітатар, толькі
- з запалам зусім
- іншага кшталту
- гаворыць Фядора.

дзены» — так яна называла людзей, што перажылі невывечныя хваробы і пасьля гэтага атрымалі «сілу», — пакаштаваць вады зь мясцовай алма-ацінскай лячэбнай крыніцы. Не ўзяла. Давала пакаштаваць вады зь крыніцы зь кіеўскай Лаўры, дзе пахаваны Сьргій Раданескі. Узяла шклянку, але асьцярожна, толькі двума пальчыкамі.

— У нас каля дому ў Пільшычах я капала калодзеж і знайшла старую кладку, — апавядае далей Фядора. — Гэтай кладцы — дзьве тысячы гадоў. Так сказаў мне мой дзед, калі явіўся ў сьне. Я падумала, што калі крыніцы Сьргія Раданескага (Фядора называе яго Раданежанскім, навяваючы лёгкія моўныя алюзіі) 600 год і яе ўзяла «яснавідзенка», то што будзе, калі даць вады з маёй крыніцы, якой дзьве тысячы год. Паставіла шклянку з алма-

рэпартаж

ацінскай, з кіеўскай і сваёй вадой, дык маю ваду ўзяла дзесяццю пальцамі. Паказвае, як узяла.

Аповед пра ваду — толькі прэлюдыя.

Цягам размовы не магу пазбыцца разгубленасці. Розум скептыка-матэрыяліста мусіў бы прыняць размовы пра зьяўленьні дзедз і сьне, пра «яснавідзенку», пра галасы і ўсё такое прайвай канкрэтнай псыхічнай хваробы. Тым больш, Фядора трапляла ў моцную аварыю. Але дзе ўзяць такі розум скептыка-матэрыяліста ва ўмовах, калі сама рэальнасць сучасна падае нос пярэчанні звыкламу матэрыялістычнаму сьветапогляду? У вобразе хоць бы гэтага выкладчыка пэдагагічнага ўнівэрсытэту зь Менску, кандыдата навук, зь якім мы пазнаёмліся ў Фядоры праз паўгадзіны пасьяля маёй размовы зь ёй.

Праводзячы нас з апаратырам да ляснага калодзежу зь «Фядорынай» вадой, ён па дарозе дзеліцца зь намі сваім разломам у сьведомасці. Раней ня верыў ні ў што «такое». Доктары знайшлі ў яго рак. Лячыўся. Пасьля другога сэансу хіміятэрапіі лекар адмовіўся працягваць лячэньне, бо ад «хіміі» быў унутры крывацёк. На пытаньне выкладчыка «Што ж мне рабіць цяпер?» прафэсар мэдыцыны параіў — шукай якую бабку. Вось ужо пяць месяцаў прыяжджае сюды, на два-тры дні, як параіла Фядора. Самаадчуваньне добрае, не прымае ніякіх лекаў, хоць людзі, якія ляжалі зь ім разам у больніцы і мелі аднолькавую стадыю хваробы, ужо ня могуць абыходзіцца без болепатольнага і прайшлі па трэцім курсе хіміятэрапіі. Расказвае, што прывозіў сюды пляменьніка са зламанай нагой і нага загілася за дзесяць дзён, хоць доктары давалі тэрмін на лячэньне два месяцы. Расказвае, што бачыў тут, у Фядоры, чалавека на чацьвёртай стадыі раку, які першыя дні ляжаў, ня ў сілах варухнуцца, а празь некалькі дзён ужо сам сёў у машыну.

Слухаючы яго, не магу не запырачыць унутрана — усе падобныя выпадкі можна растлумачыць і ў межах сучаснай мэдыцыны. Моц унушэньня, перамяшаная зь натуральным чалавечым страхам і спадзевам на звышнатуральнае, мабілізуе ўнутраныя глыбінныя сілы арганізму. І тут жа гэтаму пярэчанню пярэчыць новае. Што перашкаджае традыцыйным мэдыкам узбуджаць такія сілы ў чалавеку?

Праз пару дзён рэшткі скепсысу зьнішчаюцца самі сабой, калі знаёмлюся са спецыяльнай літаратурай. Зь Фядорай Конохавай працавалі Акадэмія навук СССР, Інстытут радыётэхнікі і радыёэлектронікі, Усесаюзны навукова-дасьледчы і выпрабавальны інстытут мэдыцынскай тэхнікі Міністэрства аховы здароўя СССР, катэдра шпітальнай хірургіі Ўнівэрсытэту дружбы народаў, Сусветная асацыяцыя народнай мэдыцыны. Усе заключэньні паўтаралі адну ідэю: фэнамэнальныя здольнасці, надзвычай моцнае біяполе, гаючыя здольнасці навукай пацьявджаюцца, але не тлумачацца. Бескантактным узьдзеяннем рук, вадой зь сваёй крыніцы і накладаньнем гліны лячыла рак, пераломы, раны, экзэмы, дыятэз. Агроністы пералік дасьледаваньняў вучонымі беларускага фэномену завяршыўся прапановай правярць здольнасці Фядоры Конохавай у асяродзьдзі, пазбаўленым гравітацыі. «Гэта што, ў космасе? Хопіць зь мяне, паеду ў Пільшычы, капаць крыніцы», — так перадаюць газэты рашэньне Фядоры вярнуцца на радзіму, не зважаючы на шалёную цікавасьць да яе самых розных навуковых арганізацыяў. У асабістай размове Фядора пра гэтае рашэньне дадае — у сьне прыйшоў незадаволены дзед, сказаў, што хопіць бавіцца ў гэтай Маскве, дома крыніцы чакаюць, трэба людзям дапамагаць.

Чумак і Кашпіроўскі

Пры канцы 80-х «экстрасэнсы» былі сапраўднымі зоркамі шоў-бізнэсу.

Тагачасная індустрыя відовішчаў ня мела чаго проціставіць іх сэансам. Яны зьбіралі стадыёны. Пра іх складалі паказкі. Алан Чумак дагэтуль практыкуе. Пасьля зьнікненьня з экрану ён запатэнтаваў свой мэтад «энэргіафармацыйнай зарадкі вадкасьцеўтрымальных субстанцыяў», пэрыядычна ладзіць у Маскве дармавыя сэансы. Акупаюцца яны дзякуючы продажу зараджаных тавараў.

У асартымэнце — ня толькі памятныя крэмы і вада. У Чумака можна набыць зараджаную касэту, плячак, соль і нават фатаздымак, «для індывідуальных аздараўляльных сэансаў». Картачку рэкамэндуецца «каля 20 хвілінаў вадзіць уздоўж цела з акцэнтам на хворыя ўчасткі». Тэрмін дзеяньня — 6 месяцаў. Анатоль Кашпіроўскі у пачатку 90-х пайшоў у палітыку — быў абраны дэпутатам Дзяржаўнай Думы Расеі ад ЛДПР. Цяпер ладзіць лячэбныя сэансы па Расеі і Украіне.

«Наша зямля — самая сьвятая зямля, і наш народ, беларусы, — самы сьвяты і самы чысты народ», — цьвёрда, як агітатар, толькі з запалам зусім іншага кшталту гаворыць Фядора. Для яе гэтая выснова — зразумелая сама сабой ісьціна, якая вынікае зь бяспрэчнай сілы вады, што выцякае з гэтай зямлі. «Алма-ацінская вада слабая, — зноў і зноў прыгадвае свой экспэрымэнт зь «яснавідзенай», — таму што ў іх вера не хрысьціянская». Вада ад крыніцы Сергія Раданескага крыху мае сілы, але, паводле слоў Фядоры, выключна таму, што каранямі айцец Сергій зь беларускай зямлі.

Тут спрадвечна жылі беларусы, паказвае яна на сваю пільшыцкую зямлю. І вядзе прарадзіму беларусаў ад Бялынічыны да Менску, бо менавіта ў Менску, у адным парку, яна ў свой час адчула такі самы напільў сілаў, што й на сваіх крыніцах. Ідэя «этнічна і рэлігійна самых чыстых і сьвятых беларусаў» зь яе вуснаў гучыць як здаровы народны нацыяналізм з мэтафізычным абгрунтаваньнем. Расейцаў ня любіць: ад іх беларусы толькі разбэшчанасьць успрынялі. Ад іх, напрыклад, навучыліся лаўкі варочаць і платы ламаць на Купальне. «Расейцы — гэта ня тое, — гідліва маша рукой, — у іх вайна, гвалт, беспарадак. Дарма што праваслаўныя».

Мог я не папрасіць Фядору мяне паглядзець?

Страх, чымсьці падобны да страху герояў таго мультфільму, дзе «ён нас падлічыў!», прайшоў даволі хутка. Паслухмяна варочаюся на куштэцы.

Жывот. Сьпіна. Кажы мяне, што ўва мне ёй не спадабалася. Пад канец заўважае, што ў мяне была траўма галавы. Зь цяжкасьцю прыгадваю, як у юнацтве цягаў рукой эспандэр, прыціскаючы яго другі канец нагой да падлогі, як гэты канец сарваўся з нагі і закончыў напружаную дугу на маёй макушцы. Ад болю я тады хвілін дзесяць курчыўся на падлозе, але ніколі не лічыў гэта страшэньнем мазгоў, як яна сказала. Не ванітавала, не адключалася, хоць трохі пацямнела ў вачах. За мной па дыгназ просіцца наш кіроўца. Ён нядаўна пасьяля апэрацыі, трэба ж ведаць, як усё загілася.

На разьвітаньне дзякуем, на што Фядора гнеўна прыкрыквае кіроўцу, каб ніколі не казаў «спасибо», бо Бог не можа стаяць у канцы слова. «Спасибо» ў кішэнь кладзі, а мне кажы «благодарю». Пытаюся — а «дзякуй» можна?

— А «дзякуй» я табе ў нос цюкну, «дзякуй» твой. Толькі «благодарю».

Гэта, напэўна, адзіная навука з таго візыту, прымаць якую я не збіраюся.

Уверсе — Фядорын двухтысячагадовы калодзеж, унізе — новая сядзіба.

А С О Б А
32-гадовы япіскап БАПЦ

30 траўня ў царкве Жыровіцкай Маці Божай у Гайлэнд-Парку (штат Нью-Джэрзі, ЗША) адслужыў першую багаслужбу япіскап Беларускай аўтакефальнай праваслаўнай царквы Васіль, які стаў наймаладзейшым ярархам БАПЦ, што дзее ў Амэрыцы. Сталі вядомыя некаторыя падрабязнасьці.

Уладыка Васіль (у сьвецкім жыцьці Віктар Касьцюк) нарадзіўся 11 верасьня 1971 г. у Пінску. Скончыў у 1995 г. Менскую духоўную сэмінарыю са ступенню бакалаўра багаслоўя, з 1995 да 1999 г. вучыўся ў Маскоўскай духоўнай акадэміі, якую скончыў са ступенню кандыдата багаслоўя, напісаўшы — і выдаўшы асобнаю кнігаю — працу «Гісторыя Пінскае япархіі (1921—1944)». У тым самым годзе прыняў манаскі пострыг пад імем Васіль і быў высьвячаны на іерадыякана. Працаваў выкладчыкам літургікі ў Менскай духоўнай сэмінарыі, што ў Жыровічах.

Сайт Беларускай аўтакефальнай праваслаўнай царквы зазначае, што Васіль «пасьяля году выкладчыцкае працы, ня змогшы дзеля антыбеларускага настаўленьня ярархія Маскоўскага патрыярхату абараніць падрыхтаваную ім на атрыманьне доктарату дысэртацыю «Гісторыя праваслаўя на беларускім Палесьсі (X—XX ст.)», пакінуў Жыровічы й вярнуўся ў родны Пінск». Празь нейкі час ён наладзіў сувязі зь мітрапалітам Ізяславам (Бруцкім) і Кансысторыяй БАПЦ, на запрашэньне якіх і прыехаў у ЗША.

Сталася так, што за дзень Васіль прайшоў шлях ад іерадыякана да архімандрыта: 7 сакавіка мітрапаліт Украінскай аўтакефальнай праваслаўнай царквы Мяфодзій (Кудракоў) высьвяціў яго ў сьвятары і ўзвысіў у годнасьць ігумена, а затым — пры канцы сьвятой літургіі — архімандрыта.

20 сакавіка Мяфодзій з архіяпіскапамі Вінніцкім Раманам і Чаркаскім Якавам у Цярнопалі высьвяцілі Васіля ў япіскапы БАПЦ з тытулам «япіскап Бруклінскі і Баранавіцкі». Васіль (Касьцюк) будзе служыць у катэдральным саборы сьв.Кірылы Тураўскага ў Брукліне (Нью-Ёрк).

Такая хуткасьць пры высьвячэньні не ў навіну для БАПЦ. Напрыклад, Уладзімер Тамашчык быў высьвячаны ў біскупа ў 1949 г. пад імем Васіля па скарачонай працэдурі, і толькі празь два гады ён скончыў Украінскую праваслаўную тэалогічную акадэмію ў Мюнхене.

Парафія ў Гайлэнд-Парку, дзе працаваў св.п. япіскап Ізяслаў (Бруцкі) — адзін з найстарэйшых прыходаў БАПЦ у ЗША. Гісторыя БАПЦ, як і беларускай праваслаўнай царквы на эміграцыі ўвогуле, яшчэ чакае свайго дасьледчыка, які б разабраўся ў складаных дачыньнях, дзе часам на першы плян выходзілі не канцэптальныя спрэчкі кананічнасьці/некананічнасьці, а асабістае.

Эдвард Людовіч

P.S. Цікавы нюанс. У гасьцявой кнізе сайту гораду Пінску ёсьць паведамленьне: «Епіскап Бруклінскі Васілій (Костюк), Нью-Йорк. Спасибо за сайт о моем родном городе».

Самая танная «НН»

«Наша Ніва» зь мінімальнай нацэнкай па цане **550 рублёў** можна купіць у краме УП «Марат».

Менск, вуліца Інтэрнацыянальная, 11А, 2-гі паверх. Ад 9 да 17, перапынак ад 13 да 14, тэл. 226-87-99.

ХРОНІКА

Лідэр Гарадзенскай філіі АГП **Уладзімер Чырвоненка** 4 чэрвеня быў аштрафаваны на 7 базавых велічыняў (133 тыс.руб.): 7 красавіка яго затрымалі міліцыянты і хацелі наладзіць ператрус аўтамабіля, але Чырвоненка запатрабаваў прысутнасці панятых і складання пратаколу — гэтыя дзеянні былі кваліфікаваныя як «непадардаванне законным патрабаванням супрацоўнікаў міліцыі». 11 чэрвеня падчас распаўсюду ўлётак быў затрыманы лідэр ГА «Пэрспектыва» **Анатоль Шумчанка**. Актывістаў АГП **Зьмітра Коўшыка**, **Яўгена Данілава**, **Аляксандра Домаша**, **Сяргея Зубарава** затрымалі 16 чэрвеня ў Горадні падчас збору подпісаў у падтрымку галадаючых палітыкаў: А.Домаша адпусцілі, астатніх пратрымалі ўсю ноч у пастарунку і ўранку адпусцілі, аштрафаваўшы на 10 тыс.руб., але не прад'явіўшы абвінавачванняў. Таксама 16 чэрвеня затрыманы ў Менску актывіст «Зубра» **Аляксандар Апаніч**, які распаўсюджваў улёты пра галадоўку палітыкаў, 17 чэрвеня актывісты «Зубра» **Уладзімер Лут**, **Іван Шутко** і **Яраслаў Касцюкевіч** былі затрыманыя ў Жодзіне каля праходнага заводу БелАЗ падчас раздачы ўлётак з інфармацыяй пра галадоўку палітыкаў, затрыманых Міхаіла Марыніча і Валер'я Леванеўскага і асуджаную Акану Новікаву. У міліцыі ў «зуброўцаў» забралі ўлёты. Актывістку «Зубра» **Ірыну Бохан** затрымалі ў той самы дзень ў Менску каля Камаароўкі, дзе яна раздавала ўлёты, а **Паўла Юхневіча**, **Алега Радзюка**, **Аляксея Н.** і **Юлію Гарачку** — каля мэтро «Пушкінская». У Гомелі падчас акцыі пратэсту прадпрыемнікаў затрымалі кіраўніцу мясцовай філіі Свабоднага прафсаюзу прадпрыемнікаў **Тацяну Марчанку** і прафактывіста **Уладзімера Няпомняшчыка**. Актывіста «Зубра» **Мікіту Сасіма** 17 чэрвеня затрымалі ў Баранавічах і асудзілі на штраф 190 тыс.руб. за непавагу да суду: каля 3 месяцаў таму яго затрымалі ў Полацку і асудзілі за дзейнасць ад імя незарэгістраванай арганізацыі, але штрафу хлопца на выплаці. Цяпер у Сасіма штомесца будучы вылічваць па 9 тыс.руб. — гэта пятая частка ягонай стыпэндыі. 17 чэрвеня ў **Салігорскай філіі Беларускага Хельсынскага камітэту** пачалася праверка, наладжаная Камітэтам дзяржаўна-прававага і Міністэрствам па падатках і зборах, — гэта трэцяя праверка з пачатку году. Намесніку кіраўніка Агульнаацыянальнага страйкаму прадпрыемнікаў **Аляксандру Васільеву** 18 чэрвеня прад'явілі абвінавачанне ў публічнай абразе прэзydэнта, пакуль што ён знаходзіцца пад падпіскай аб нявыезьдзе. Бярозаўскі раённы суд 18 чэрвеня не задаволіў пазову дэпутаткі Белаазерскага гарсавету настаўніцы **Наталлі Акаронкі** пра скасаванне вынесенай ёй вымовы, праз якую яе звольнілі з працы: дырэктар школы вынес ёй у лістападзе 2003 г. вымову за пралушчаныя заняткі, калі Н.Акаронка прысутнічала на сасіі гарсавету. 19 чэрвеня ў Менску падчас распаўсюду ўлётак затрыманы актывіст «Зубра» **Максім Громаў**. За тое самае актывісткі «Зубра» **Любоў Кучынская** і **Кацярына Сьмірнова** былі затрыманыя 20 чэрвеня. У Барысаве 20 чэрвеня падчас раздачы ўлётак былі затрыманыя «зуброўцы» **Міхаіл Кандрашоў** і **Павал Мікуловіч**. Наваполацкі гарсуд 21 чэрвеня задаволіў пазову праваабаронцы **Зьмітра Салаўёва** да інспекцыі па падатках і зборах. Інспекцыя аштрафавала Салаўёва на 190 тыс.руб. за тое, што 7 траўня ён не пусьціў супрацоўнікаў інспекцыі ў свой офіс. Падчас суду высветлілася, што падпісанне на правадзеньне праверкі было аформлена некарэктна, а таксама — што для правадзеньня праверкі не было законных падставаў. 22 чэрвеня за раздачу ля Дому ўраду зваротаў да дэпутатаў з патрабаваннем змянуа ў выбарчым кодэксе пратаколы склалі на **Сержука Высоцкага** і **Васіля Парфянкава** зь незарэгістраванай Беларускай партыі свабоды і на **Алеся Васілеўскага** зь незарэг. Маладога Фронту.

АШ

Ініцыятыва

Прапаную распачаць вельмі неабходную акцыю «Бясконцы ланцуг праўды», сутнасць якой у наступным: прачытаўшы чарговы нумар «НН», не кладзіце яго ў газэтніцу і не выкідаце. Перадайце газету знаёмаму ці суседу, які ня мае магчымасці яе набыць. А лепей укіньце газету ў паштовую скрыню незнаёмага вам чалавека! Таксама, калі ў вас ёсць махлі-васць, зрабіце ксэракопіі карысных матэрыялаў газеты і распаўсюдзьце (па скрынях). Кожны сьвядомы чалавек будзе ўдзячны вам за гэтую дабрачыннасць.

Юрась Бусел, Маладэчна

Падручнік з выбрыкамі

Кожны год нам выдаюць падручнікі. Большасць зь іх ужо патрыманыя. Напрыклад, мой падручнік беларускай мовы прайшоў празь дзясяткаў рук. Кожны пакінуў пасля сябе памяць, спадчыну, свой аўтограф: малюнкi са зброяй, надпісы, непрыстойнасці — азадкі з прычындамі. А на малюнку кабінэту беларускай мовы напісана: «Опасно». У 173-м практыкаванні, дзе прапанавана паглядзець плян па сэрві малюнкаў і скласці свой плян, намалеваны, калі гаварыць па-ангельску, сэкс-шоп. І гэтак скрозь, амаль на кожнай старонцы. А колькі я меў пакутаў пры выкананні заданьняў у практыкаваннях! Вось практыкаванне №342. Першы сказ цалкам замаляваны белым карэктарам. Тое самае і зь некаторымі літарамі. Незразумела, мядзьведзь ці то пляскаў, ці то ляскаў лапамі ў сьнег, бо першая літара замаляваная тым жа белым карэктарам. У параграфі 24 «Прошлы час дзеясловаў» закрэслена літара «р». І чытаецца: «Пошлы час дзеясловаў». Вось як пастараліся мае папярэднікі — колішнія ўладальнікі падручніка. Я лічу, што лепей такія падручнікі дзецям не выдаваць.

Сержык Чылікін-Садэльскі, школьнік, Менск

Вартасці і недахопы тэставаньня

Добраахвотнае тэставаньне па беларускай мове, якое адбылося 8 траўня гэтага году, мела вялізную колькасць недахопаў, хаця нельга не прызнаць, што былі і пэўныя вартасці: пры дапамозе тэставаньня кожны меў магчымасць датэрмінава здаць іспыт нават у ВНУ ці

Паважаныя чытачы і прыхільнікі «Спадчыны»!

У падпісным каталёзе «Белпошты» на другое паўгодзьдзе 2004 г. вы знайшлі сваё ўлюбёнае выданне пададзеным без азначэння падпіснай цаны. Гэта азначае, што рэдакцыя «Спадчыны» прыняла няпростое, але адзіна магчымае ва ўмовах вялікага спаўнення ў часе выхаду часопісу рашэнне: у 2004 г. змяніць пэрыядычнасць і выйсьці 3 нумарамі, на якія вы ўжо падпісаліся. Тых, хто не паспеў аформіць падпіску на згаданыя 3 нумары 2004 г., запрашаем зьвяртацца непасрэдна ў рэдакцыю праз тэлефоны 280-07-97, 8-029-778-18-68 ці праз электронную пошту: p.university@orep.by. Нумары за 2004 г. вы атрымаеце бліжэй да канца бягучага году, пасля заканчэння пляну выпуску 2003 г. (у найбліжэйшы месяц выходзіць нумар 2/3 за 2003 г.), а пры канцы 2004 г. у падпісным каталёзе-2005 знойдзеце «Спадчыну» са звычайнай пэрыядычнасцю выхаду.

проста выпрабаваць свае здольнасці.

Што да недахопаў, тут усё больш складана. Па-першае, тэсты распрацаваны так, што веды, якія патрабуюцца нават для добрай здачы экзамену, можна набыць хіба толькі ў лінгвістычных каледжах ці гімназіях. Па-другое, тэставыя заданні распрацаваныя неадкладна, а прасцей кажучы, утрымліваюць вялізную колькасць памылак, што забірала час, якога і так было ня надта шмат (110 хвілін на 40 заданьняў). Па-трэцяе, вобласць блянкі адказаў, прызначаная для рэгістрацыі, была на расейскай мове, што выглядала б смешна, калі б не было так горка. Тыя працаўнікі ўстаноў, якія распявалі, як і што запаўняць у блянку адказаў, размаўлялі цалкам на расейскай мове. Гэта стварала вельмі дрэнную атмасферу, якая перашкаджала сканцэнтраванасці і думаць толькі пра тэст.

Мне больш за ўсё не спадабалася нават ня тое, пра што я казаў вышэй, а тое, што, калі мы запаўнялі вобласць рэгістрацыі ў блянку адказаў, код прадмету тэставаньня ў беларускай мове быў другім, а у расейскай — першым.

Аднак я не магу не адзначыць, што платнае тэставанне па беларускай мове ў гэтым годзе выйралі 41129 чалавек — супраць 37689 чалавек, якія абралі расейскую мову.

Алесь Мазанік, удзельнік тэставаньня

Дыктарам

О Божа мой, як далей жыць,
З Краінай што зрабілі!
На тэлебачанні зусім
Мову сваю забылі.

Навіны чужыя кожны дзень
На рускай — чужой мове.
А ня трэба так рабіць,
Дыктары-панове!

На вуліцы няхай гавораць
На ўсялякай мове,
А з экрану хочам чуць
Родную, панове!

Радые яшчэ нас чешыць —
Больш чужой роднай мовы.
Перад яго вядучымі
Кляняцца мы гатовы.

Юзэфа Чантарыцкая, Альшоўка (Мядзельшчына)

3 павагай, рэдакцыя «Спадчыны»

ВОДГУКІ

«За крок ад мары»

Мяне здзівілі памылкі ў артыкуле «За крок ад мары» («НН» №21). Сэзон каманда Пунтуса пачала не на Мальце, а ў Партугаліі. На Мальце адбываўся іншы турнір, там беларуская моладзь змагалася з нацыянальнымі зборнымі Мальты, Эстоніі ды Малдова і заняла першае месца. У генэральнай рэзюмэ ў Менску беларусы перамаглі швайцар-

цаў зь лікам 4:1, а не 4:0. Не Джыльярдына з «Пармы» стаў найлепшым бамбардзірам італьянскай сэрвы «А» (ён забіў 23 галы), бо ўкраінец Шаўчэнка («Мілян») забіў 24 галы. Глеб трапіў летась у тройку не найлепшых легіянераў чэмпіянату, а ўвогуле ўсіх гульцоў. Ён аступіў толькі бразільцу Элбэру ды немцу Балаку.

Пра спорт трэба пісаць дакладней, бо гэта ня тая сфера, якой нацыянальныя сілы могуць бясконца грэбаваць.

Зьміцер Панкавец, Кастрыца (Барысаўшчына)

«Čyj apostał i hienij»

Čhaču adhuknucca na dyskusiju vakol artykuła A.Sidareviča «Čyj apostał i hienij?» («NN» №20). Šanoŭnaja spadarynja Zdanovič! Daremna Vy napadajecie na Sidareviča. Jahony artykuł — pra rolu asoby ŭ historyji. Tamu pra mastaka zhadvajе mimachodom. Ja ž račnu z mastactva.

Adnojčy ja prystaŭ da studenta Akademii mastactvaŭ: jak paznać, što peŭny tvor adnosicca da bielaruskaha mastactva? Kali heta naturmort z ručnikom ci batalnaja scena ž Vitaŭtam — tam usio jasna. A kali heta prosta sinio trochkutnik? Skadanaje pytaŭnie. Toj student uchiliŭsia: «Mastactva nia maje nacynjalnaści». Pry tym što jon prachodzić kurs historyji mastactva, dzie siarod usialakich kvatřečentaŭ dy kvintačentaŭ jamu ŭbili ŭ hołaŭ jasnuy padzieŭ na italjanskaje, francuskaje dy inšyja mastactvy.

A takija vyklučeŭni, kali na tvorčuju spadčynu hišpanskaha žyda Píkasa pretendujuć jašče i francuzu, tolki abvastryli prabliemu «Čyj apostał i hienij», a nie razmyli nacynjalnalyja miežy.

Łarysa Hienijuš, prajšoŭŭy HUŁAH, pakinuła vieršy, dzie ščyra (a nie ezoravaj movaj) vykazała svajo staŭleŭnie da movy akupantaŭ. Siociniašnja kinematahrafisty stvaryli film pra Hienijuš na rasiejskoj movie. Nie vianok, a plavok na mahiłu.

Heta što da pašany miortvych, «asabliwa na adlehašci».

U historyji zastaŭsia fakt: Anton Łuckievič nie padavaŭ ruki Ruščycu. A jak mnie pavodzicca z sučasnymi ruščycami? Zapeŭnić bahinjŭ Klio, što jany ničym nia rožniacca ad sučasnych Łuckievičaŭ, što heta adzin narod?

Mnie nia vieryłasia, što ja samotny ŭ takich dumkach. Ja pryhladaŭsia da publikacyi u «NN». I voš narešcie dačakaŭsia. Dziakuj Vam, dziadzka Anatol! Vaš artykuł «Čyj apostał i hienij?» mnie wielmi blizki.

Hienik Łojka, Miensk

Мы абвяшчаем поўную падтрымку Хведару Караленку

Адкрыты ліст

9 чэрвеня завяршыўся суд над аўтарам фан-сайту ансамблю «Песьняры» Фёдарам Караленкам. Стваральнік прыгавораны да штрафу ў тры мінімальныя зарплаты. Пакараньне сымбалічнае — але ці ведае грамадзкасць, у чым заключалася злычынства?

Магчыма, Фёдар са зброяй у руках абрабаваў сям'ю нябожчыка Мулявіна? Магчыма, ён анасаваў на сайце гастролі падробных «Песьняроў»? Магчыма, арганізоўваў гандаль, нажываючы прыбыткі на арганізаванай пастаўцы бутлегерскіх кампактаў? Не. Ягоны сайт карыстаўся папулярнасцю як сярод аматараў творчасці, так і сярод артыстаў ансамблю. На сэрвэры не ляжала ніводнага байту твораў «Песьняроў». Але — які жаж! — на сайце можна было знайсці спасылкі на сусветныя рэсурсы, дзе пры жаданні лёгка знайсці файлы зь іх запісамі. Звычайная практыка любіага рэсурсу — зьбіраць спасылкі на старонкі, блізкія па тэме і цікавыя карыстальнікам.

За гэта і абвінавацілі Хведара не артысты ансамблю (якія самі не валодаюць правамі на творчасць «Песьняроў»), а Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства інтэлектуальнай уласнасці (РУПУ).

Як вядома, спасылка — асноўны інструмент існавання Інтэрнэту. Сусветная сетка інтэрнацыянальная, і ў розных краінах існуе рознае заканадаўства ў галіне аўтарскіх правоў. Ніхто ня можа забараніць кітайскаму фанату беларускай групы выласці ў Інтэрнэт файлы з запісамі, калі гэта не забаронена законам і яго краіны. Калі файлы ёсць у глябальнай сетцы — іх можна знайсці на працягу 10 хвілін, з дапамогай Хведара Караленкі ці безь яго.

Відавочна, што ў гэтым выпадку судзіць за забеспячэнне доступу да «неліцэнзаваных» файлаў трэба было не аматара «Песьняроў» Хведара Караленку. А ні многа ні мала — судзіць і забараніць саму тэхналогію Інтэрнэту. Ці можна асудзіць тэхналогію?

Гісторыя ведае шмат выпадкаў, калі новыя тэхналогіі ня ўлісваліся ў рамках заканадаўства і асуджаліся. У часы інквізыцыі былі забаронены паталыгаанатомія і астранамічны назіранні. Фэадальныя правы дарожнага руху (з аднаго пункту — «Воз селяніна суступае дарогу каню двараніна») са зьяўленьнем аўтамабіляў аказаліся непрыдатныя. Сёння мы назіраем спрэчку, што ў важнейшае для грамадства — тэхналогіі, якія даюць свабоду інфармацыі, ці правы «інтэлектуальнай уласнасці», што дзейнічаюць паводле шаблёнаў мінулага стагодзьдзя.

У канкрэтнай сытуацыі крайнім аказаўся ня толькі Хведар Караленка.

Пацярпелі ўсе беларускія карыстальнікі. Фактычна ўсяго толькі за РАСКАЗ адзін другому пра тое, што і дзе знаходзіцца ў сусветнай сетцы, кожны з нас цяпер можа быць прыцягнуты да суду. Дастаткова толькі каб агенцтва РУПУ палічыла, што ў выніку такога расказа хто-небудзь патэнцыйна МОЖА адмовіцца ад пакупкі іх дыску. Прыгадаючы закон пра аўтарскія правы, ці памятаючы яны пра закон аб абароне правоў спажывцоў? Ці мае чалавек права перакупкай дыску знаёміцца зь яго зьмесцівам? Ці трэба судзіць прадаўца, які расказвае пакупніку, дзе можна бясплатна панюхаць адэквалён, які той зьбіраецца купіць?

Інтэрас РУПУ ў гэтай справе відавочны — прадпрыемству трэба апраўдваць сваю назву і насаджаць у нас у краіне «інтэлектуальную уласнасць» паводле амэрыканскага ўзору. Паводле ўзору, які ўжо і ў краінах, дзе ён дзейнічае, зьведвае надзвычай жорсткую крытыку. Крытыку за неадпаведнасць патрабаваньням часу. За спробу падпарадкаваць прагрэс патрабаваньням звышпрыбыткаў. За небясьпеку абмежаваньня правоў паспалітых спажывцоў з адной толькі мэтай — любой цаной захаваць устарэлыя схемы спажываньня-ўзнагароджваньня і «ўсяляпую», безь ніякіх зьмен перанесці іх у новыя тэхналягічныя галіны.

Для таго каб адвучыць людзей ад таго, што яны ўсё сваё сьвядоме жыццё лічылі нармальным, — дзяліцца ўлюбёнай музыкай зь сябрамі, — трэба запустыць карны апарат і каго-небудзь паказальна пакараць. Менавіта для такога паказальнага судзілішча і быў выбраны папулярны і гранічна карэктны сайт «Pesnyary.com» — калі ўжо за яго ніхто не заступіцца, дык астатнія камэрцыйныя праекты можна будзе перасьледаваць і «караць рублём» зусім беспакарана.

Мы лічым, што стварэнне і ўкараньне заканадаўства ў галіне ІТ шляхам сьляпога перанясеньня на нашу глебу імкліва старэючых паняцяў «інтэлектуальнай уласнасці» і мэханізмаў іх забеспячэння — туліковы шлях. Мы заклікаем РУПУ, Ігара Лучанка і Сьвятлану Пенкіну адмовіцца ад дыскрэдытацыі творчасці «Песьняроў», ня зводзіць пытаньняў культурнага набытку краіны і яго даступнасці народу да пытаньняў банальнай нажывы. Мы заклікаем пазоўнікаў — цяперашніх і патэнцыйных — публічна адмовіцца ад перасьледаваньня некамэрцыйных праектаў, якія не нясуць прамой пагрозы матэрыяльнаму дабрабыту аўтараў і спрыяюць папулярнасьці творчасці артыстаў. Мы абвяшчаем поўную падтрымку Хведару Караленку.

Дзьмітры Барадаенка, аглядальнік газеты «Компьютерные вести»; Віталій Хілько, Менск, праграміст; Сяргей Бальшакоў, Обнінск (Расея), праграміст; Сьвятаслаў Сьвірыдаў; Яўген Сакалоў, студэнт; Аляксандар Міхаілян, Брусэль, праграміст; Уладзімер Шахаў, выкладчык БДУІР; Аляксей Хлебнікаў, Менск; Сяргей Пагуда, сыстэмны адміністратар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі; Дзьмітры Адамушка, праграміст; Сямён Кулік, праграміст; Алесь Няхайчык, сыстэмны адміністратар; Уладзімер Вараб'ёў, Менск; Аляксандар Бутэнка, сыстэмны адміністратар Нацыянальнага цэнтру інфармацыйных рэсурсаў і тэхналогіяў; Міхаіл Шыгорын, Кіеў, ІТ-мэнэджэр; Глеб Рубанаў, Менск, асьпірант; Мікалай Прылуцкі, Менск, акцёр тэатру імя Я.Купалы; Дзьмітры Масьліаў, Масква (Расея), фінансавы кантралёр; Уладзімер Міхневіч, Варшава, кампютарны дызайнэр ды іншыя.

Андрэй Дынко, рэдактар «НН»; Андрэй Скурко, намеснік рэдактара «НН».

Падпіс можна паставіць па адрасе: <http://mlug.linux.by/cgi-bin/index.cgi?action=search&search=SignKorolenkoLetter>.

Чаму адным за межня мовы даюцца лёгка, а іншым — цяжка

Большасць з нас цяжка даюцца замежныя мовы. Шмат хто цягаецца па розных курсах, завучвае словы і выразы, але жада-нага выніку не атрымлівае. Эўропа набліжаецца, а мовамі большасць з нас, нягледзячы на навучаньне ў школе ды нават у інстытуце, так і не авалодала. Нават расейская, якую вучаць усе і як мінімум на працягу ўсіх школьных гадоў, з вуснаў беларуса аддае тутэйшым акцэнтам. Як правільна вучаць замежныя мовы?

Даследчыкі моваў могуць даць цяпер некалькі добрых парад. Тыяцца яны ангельскай мовы, але выкарыстоўваюць іх магчыма пры навучанні любой, нават беларускай ці расейскай.

Кожны з нас ведае са школы: чым больш завучыш слоў, тым лепш. Шмат хто пачынае чытаць кнігі са слоўнікам, думаючы, што так і слоўцы завучваюцца, і гэст разумеш. Аднак у сапраўд-насьці такая навука нічога не дае — бо шуканьне слоў займае час і адрывае ад кантэксту. А перакладзеныя словы забываюцца на другі дзень. Спецыялісты кажуць, што так вучаць замежныя мовы ня варта.

Ня ўсе словы сустракаюцца аднолькава часта. Існуюць такія, якіх ніколі больш не папакнеш, а іншыя пабачыш ці ня ў кожным сказе. Апошнім часам мовазнаўцы склалі адмысловыя даведнікі па выкарыстанні слоў ангельскай мовы. З дапамогай кампутараў былі прагледжаны мільёны тэкстаў — ад звычай-ных размоў і нататак да SMS-па-ведамленьняў з электроннымі лістамі. Дзякуючы гэтаму стала-ся вядома, якія словы найчась-цей ужываюць дактары, а якія — сантэхнікі, як гавораць сту-дэнты й як — чыноўнікі.

Каб здабыць тыя штодзённыя выказваньні, мовазнаўцам да-валася выкарыстоўваць мэтодыку шпегаву. Бо, напрыклад, калі вам сказаць, што будучы запісваць кожнае ваша слоўца — ці будзе-це вы казаць натуральна? Дазво-лі на выкарыстаньне запісаў на-вукоўцы пачалі пасья самога запісу, тлумачачы, навошта гэта патрэбна. А дыктафоны праца-валі ў розных месцах, нават у мэтро, кавярнях і лазнях.

Гэткім чынам паўсталі вялікія базы звестак. Напрыклад, «World English Corpus» склада-ецца з 220 мільянаў слоў, а най-большы «COBUILD Bank of English» уключае 450 мільянаў адзінак мовы. Словы туды ўк-лючаны з ангельшчыны брытанс-кай, амэрыканскай, канадзкай, індыйскай ды іншых яе адгалі-наваньняў.

Вывучаючы іх, прафэсары вы-явілі, што чужаземцу на вакацы-ях у Англіі для нармальнай штодзённай камунікацыі пат-рэбна ведаць ня больш як дзьве з паловай тысячы слоў. Амэры-канцы і ангельцы ўжываюць за дзень каля 5 тысяч выказаў.

Высьветлілася, што для разу-меньня большасці тэкстаў на

90% трэба ведаць толькі 7,5 тыся-чы словаў. Аднак, каб зразумець яшчэ 5%, давядзецца завучыць яшчэ 4 тысячы. А наступныя 2% дадуцца пасья зубрэньня яшчэ 6 тысяч...

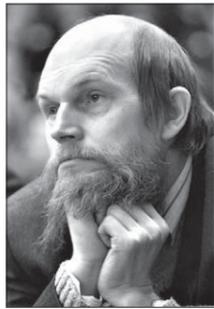
Таму лепш вучыцца разумень-ню мовы з кантэксту, чым забі-ваць галаву ўсё новымі і новымі словамі, рацяць ангельскія спэцы-ялісты. А калі апануеш той моў-ны мінімум, дык варта вырашыць для сябе, навошта табе чужая мова, і вучыць далей словы, зьвя-заныя з нейкай пэўнай галіной, напрыклад бізнэсам ці астрано-міяй.

Цяпер пра тое, як вучыцца. Можна слухаць у хаце касэты. Але такая мэтодыка дасць вынікі толькі дысцыплінаваным і стойкім. Іншыя хутка страцяць ахвоту. Лепш зь некім размаў-ляць. Як казалі даследаваньні, чужую мову лягчэй зразумець, калі мы бачым суразмоўніка.

Віною таму так званыя люстэр-кавыя нэўроны, што месцяцца ў нашым мозгу. Яны злучаюць вобраз з гукам. І, дарэчы, няма розьніцы, самі вы бераце асадку ці бачыце, што нехта іншы пацяг-нуўся па яе, — нэўроны адразу ж спрацоўваюць. Люстэркавыя нэўроны таксама адразу ж бяруць за сваю справу, напрыклад, у галовах заўзятараў, калі тыя ба-чаць, як іх любімы футбольны нападаючы кідаецца да брамы суперніка. І няма розьніцы, дзе знаходзіцца заўзятар — каля бра-мы, на стадыёне ці на сваёй кана-пе насупраць тэлевізара. Зрок з дапамогай нэўронаў робіцца да-датковым каналам для перасылкі інфармацыі.

Ня мае значэньня для вывуч-эньня моў і ўзрост. Усё зале-жыць ад матывацыі. І словы «Я застары, каб вучыць кітайс-кую...» — гэта толькі нагода нічога не рабіць. Хаця сапраўды, дзецям навука даецца лягчэй. Пасья нараджэньня ўсе мы маем аднолькавыя здольнасьці для на-вучаньня любой мове. Аднак калі мы ня вучымся, гэта прыводзіць з часам да затуханьня магчымас-цяў і атрафаваньня адмысловых нэрвовых канчаткаў, якія адказ-ваюць за адрозьніваньне чужой мовы. Менавіта таму дарослыя, што вучылі мову, рэдка паз-баўляюцца акцэнту. Японцы ня здольныя адрозьніць «р» ад «л» — бо такога адрозьненьня ў японскай мове няма. Аднак і эў-рапейцы ня ўмеюць вымаўляць

Як вучыць мову: галоўнае правіла

АНАТОЛЬ КИРШІН

Раіць перакладчык Лявон Баршчэўскі, які ведае дзевяць замежных моваў: Калі ўжо ўзяўся вучыць мову, дык гэта трэба рабіць штодня, нягледзячы на абставіны. Ці там хвароба, ці падарожжа — слоўнік і падручнік павінны быць заўсёды з сабою. Засвоіць мову — значыцца засвоіць сьвет гэтай мовы.

Білінгв Багдановіч

Калі чалавек да сямі гадоў рос сярод расейскамоўных сваякоў, дык нават калі ён потым пасья 16 год будзе размаўляць да старасьці па-беларуску, усё адно расейска будзе ягонай першай мовай. Аднак ён можа цудоўна валодаць беларускай, а ў выключных выпадках нават пісаць беларускія вершы. Прыклад таму — Максім Багдановіч.

шмат якіх гукаў зь японскай. А большасць беларусаў ня могуць па-расейску правільна вымавіць «г» і «ч».

У сувязі з гэтым ці трэба паз-бывацца акцэнту? Зразумела, не. Калі мы добра гаворым на чужой мове, але чуваць, што яна не зьяўляецца для нас роднай, дык часьцяком мы робімся сымпа-тычнымі суразмоўніку, кажуць псыхологі. А калі нехта ўдае сябе за карэнны носьбітаў мовы і робіць памылку, дык толькі страчвае.

Лепей працаваць не над акцэ-нтам, а над дасканаласьцю мовы, бо вынікі камунікацыі больш важныя, чым ідэальнае вымаў-леньне. Дый штотраць часцей зда-раецца, што мы размаўляем на чужой мове з чалавекам, для яко-га гэтая мова таксама чужая.

«Добра быць дзвюхмоўным», — кажа шмат хто з нас, седзячы з падручнікамі й зайздросьцячы тым, хто другую мову ўсмактаў з малаком маці.

Мазгі немаўляткі складаюцца са ста мільярдаў нэўронаў. Прыкладна столькі ж зорак у Млечным Шляху. Для нас іх зашмат — частка зь іх гіне. Якія захавваюцца, залежыць ад ася-роддзья, у якім расьце дзіця. На іх разьвіцьцё ўплывае вялікая лічба акалічнасьцяў і раздраж-няльнікаў. Яны арганізуюць ро-зум, выключваюць злучэньні, якія ўжываюцца вельмі рэдка.

Актыўныя злучэньні, што пра-водзяць электрычныя імпульсы, выжываюць. Такое выхаваньне і навучаньне «высякае» ў сетцы нэрвовых клетак пастаянныя шляхі. Чым мы маладзейшыя, тым больш плястычны наш розум.

Вядома, што 80% інфармацыі за сваё жыцьцё чалавек засвой-вае да 7 год. Ва ўзросьце 10—12 год ён ужо збольшага сфармава-ны. Тады ўжо няма шанцаў, каб зрабіцца дзвюхмоўным. Цэн-тры, якія адказваюць за мову, фармуюцца ў першыя гады на-шага жыцьця. Калі ў дзяцінстве да нас зьвярталіся толькі на ад-ной мове, яна і арганізуе нэўрон-ныя злучэньні. Розум «запісвае» ў нэўронах толькі адну грама-тычную, фанэтычную і сынтак-сычную сыстэму.

Калі ж мы чуюм ад нараджэ-ньня дзьве мовы, дык ствараюцца і два раўназначныя цэнтры. А калі пачынаем вучыцца другой мове ў позьнім узросьце, другі цэнтар заўсёды будзе падпарадкаваны

першаму. Розум ня будзе непас-рэдна зьвяртацца да яго, а будзе карыстацца пасярэдніцтвам мат-чынай мовы. Прыкладна як празь перакладчыка. Чаму так? Гэта тлумачаць нэўрахірургі.

«Заўсёды перад апэрацыяй мы пытаем пацыента, дзвюхмоўны ён ці аднамоўны, а таксама — калі вучыць другую мову, — кажа Джой Хірш з «Memorial Sloan Kettering Cancer Center». — Потым з дапамогаю магнітнага рэзанансу вызначаем, дзе ў мазгу знаходзіцца цэнтр, адказны за абедзьве мовы, каб засьцерагчы іх ад скальпэля».

Хірургі выявілі, што ў чалаве-ка, дзвюхмоўнага ад нара-джэньня, абедзьве мовы лякалі-зуюцца ў адным кавалку мозгу. Пашкоджаньне гэтага ўчастку выклікае праблемы з абедзьвюма мовамі. Калі ж пацыент наву-чыўся другой мове пазьней, дык месціцца той участка асобна. Калі пашкодзіць яго які гуз ці апэрацыя, дык асоба страціць здольнасьць карыстацца чужой, але надалей будзе размаўляць на матчынай мове. Калі ж пашко-джаны ўчастак адказны за пер-шую мову, дык карыстацца дру-гой таксама будзе праблематыч-на.

Навукоўцы выявілі, што дзіця-чы мозг у стане навучыцца дзвюм мовам ня горш, чым ад-ной. Аднак бацькам трэба быць асьцярожнымі: дзвюхмоўе — гэта дадатковая нагрузка на дзіця, і хоць яно дае вялікія плю-сы ў дарослым веку, пры супа-дзеньні зь неспрыяльнымі псы-хічнымі абставінамі, у малаго яно можа справакаваць моўныя дэфэкты, часовыя і сталыя.

А што рабіць, калі ты ўзяўся за навучаньне ў позьнім веку? Галоўнае ў вучэньні замеж-най мовы — гэта не пачынаць вучобу спачатку, калі раней ужо спрабаваў вучыць гэтую мову. Цяпер у Эўропе распрацаваны тэсты для большасці моў, пасья якіх лёгка выявіць, на якой прыступцы ведаў ты знаходзіш-ся. І пачынаць далейшае наву-чаньне ўжо з гэтай прыступкі. Тэст аднолькавы ва ўсёй Эўро-пе.

Дарэчы, трэба сказаць, што 74% эўрапейцаў ня ведаюць ні-кай замежнай мовы. Таму боль-шасці нашага насельніцтва так-сама можна не бедаваць... Але ж як нам зь імі паразумецца?

Руслан Равяка

80% інфармацыі за сваё жыцьцё чалавек засвойвае да 7 год. Ва ўзросьце 10—12 год ён ужо збольшага сфармаваны. Тады ўжо няма шанцаў, каб зрабіцца дзвюхмоўным.

Шэры афрыканскі папугай, якога эўрапейцы завучыць жако, лічыцца самым здольным паліглётам сярод усяе свае радзіны. Так, жако Прудлі, занесены ў Кнігу рэкордаў Гінэса, за сваё жыцьцё вучыць каля 1000 словаў. Генія літаральна знайшлі ў дрэвах: узялі малым з гнязда падчас высечкі лясоў ва Ўгандзе. Жыць папугаі могуць пры добрым даглядзе да 100 гадоў.

Самае вядомае тлумачэньне чалавечае шматмоўнасьці — легенда пра Бабілёнскую вежу. Руіны вялізнага збудаваньня можна дагэтуль пабачыць на левым беразе Эўфрату ля гораду Хілы (150 км на поўдзень ад Багдаду). Адно што цяпер Ірак — не найлепшае для турыстаў-эўрапейцаў месца. Насамрэч вежа, як мяркуюць навукоўцы, была зікуратам — бабілёнскім храмам, прысьвечаным богу Мардуку. Пра першапачатковыя памеры збудаваньня меркаваць цяжка: яго шматкроць буралі й аднаўлялі. Паводле Робэрта Кольдвэя, археоляга, які яе адкрыў, вежа мела 90 м вышыні. Нават у сёньняшнім Менску такі гмах не згубіўся б.

КОШТЫ

На платныя прыватныя абвесткі (для прыватных асобаў), на старонку 16

Рэкламныя расцэнкі:

— да 20 словаў (тэкставы модуль) — 4100 руб.
За кожны наступны 20 словаў — 4000 руб.
Аформленая абвестка з улікам кошту арыгінал-макету за 1 кв. см. — 650 руб.

Каб замовіць платную прыватную абвестку, трэба пераказаць грошы праз пошту на разліковы рахунак: УНП 101115521. Рэдакцыя газэты «Наша Ніва», вул. Калектарная, 11. Р/р 3015212000012 у МГД ААТ «Белінвэстбанк», код 764.

На зваротным баку блянку паштовага пераказу ў сэктары «Для пісьмовых паведамленьняў» запісваецца тэкст абвесткі, тэлефон для сувязі і абавязкова дадаецца сказ: «За рэкламныя паслугі».

Даведкі праз т. (017) 284-73-29

Каляндар ліпеня

Будслаў

1—2 ліпеня Будслаў святкуе 500-годзьдзе. Нікім не даказана, што менавіта ў гэтыя дні ў 1504 г. руплівыя манахі-бэнэдыктынцы раскарчавалі дзялянку лесу ды паставілі сваю «буду» (адсюль і назва). Юбілей проста прымеркавалі да фэсту Маці Божай Будслаўскай — апякункі Беларусі. У праграме — урачыстыя мшы, рэлігійныя сьпевы і канцэрты. Мастак Алег Драбышэўскі зьбіраецца падараваць Будславу зробленую ім копію слаўтага абраза. Пілігрымка зь Менску ў Будслаў рушыць 27 чэрвеня з Пляцу Волі, ад Катэдры, а 8-й раніцы — пасья імшы.

Басовішча і ня толькі

Аматарам паганскіх сьвятаў 3 ліпеня варта быць у Белавежы, дзе Беларускае грамадзка-культурнае таварыства святкуе Купальне. 31 ліпеня ў Гарадку — «Сяброўская бяседа».

Але ж найбуйнейшай падзеяй на Беластоцчыне мусіць традыцыйна стацца XV фэстываль рок-музыкі «Басовішча». На гэты раз канцэрты адбудуцца 23 і 24 ліпеня. У першы дзень — конкурс, а назаўтра — фінал. Сярод гасьцей фэстывалю — часьвэрка «генэралаў», Кася Камоцкая, «Pomidor/off», «Zet», «Сьцяна», «IQ-48», «Deviation», «Indigo». З польскага боку ўдзел бяруць «Zero-85», «Hore Op», «Judy-4», «Rima» ды «Triquetra». Дабрацца да Гарадка можна арганізавана на аўтобусах ці ехаць электрычкамі: спачатку да Берасьця, адтуль прызьмяжу да Цярэспалю. А там кожны скажа, як ехаць на Гарадок.

Паслухаць «N.R.M.» таксама можна будзе і ў Менску разам з маладымі калектывамі 30 ліпеня.

Славянскі базар

У Віцебску ўсе культурныя падзеі ўжо колькі год прывязваюць да «Славянскага базару», які з кожным годам усё больш усходнеславянскі, а месцамі нават славянарускі. З 15 да 21 ліпеня пройдзе трынаццаты «СБ». Праграма фэстывалю ня вельмі зьмянілася за апошнія гады: дні культуры Беларусі, Украіны і Расеі, конкурсе маладых выканаўцаў, дзіцячы фэст, тэатральныя сустрэчы. У сталічным Палацы Рэспублікі таксама пройдзе канцэрт удзельнікаў «СБ». Кошт квіткаў на «базарныя» канцэрты вагаецца ад 3 да 80 тысяч.

Самыя дарагія — на адкрыццё і закрыццё фэстывалю, а найтаньнейшыя — на дзень культуры Беларусі. У ліпені таксама святкуецца 1030-годзьдзе Віцебску. А ў межах «СБ» пройдзе слаўты Шагалаўскі пленэр. Дзейнічае і своеасабліва «фабрыка зорак»: штоліпень у тэатры імя Якуба Коласа праходзіць агляд народнай творчасці. Дабрацца пляцкартам да Віцебску на цягніку ці на маршрутным аўтобусе каштуе блізу 14 тысяч. А вось зьянць пакой

ФОТО ВІМЕДА/ІЕТ

на «базарны» тыдзень абыдзецца ў 70—80 дзяляраў.

Рытуальныя канцэрты

Гомель сёлета займее ўласны музэй вялікай айчыннай вайны. Адкрыццё чакаецца, вядома ж, 3 ліпеня.

Канал АНТ з 2 да 4 ліпеня праводзіць сэрыю канцэртаў «Землякі віншуюць Беларусь». Цікава, што «землякі» — акурат тое, што маем у якасьці 45 з 50% на FM, усе з Расеі: Майсееў, Сьвірыдава, «Машына часу», «Бі-2», «Начныя снайпэры». Зь мясцовых — Аляксандра Гайдук. Кошт квіткаў на менскі выступ на стадыёне «Дынама» ад 9 да 35 тысяч. Канцэрты таксама пройдуць 2 ліпеня ў Барысаве, а 4-га — у Магілёве і Берасьці. Галоўны канкурэнт АНТ Першы нацыянальны рытуэ гістарычна-патрыятычную акцыю «Плошча Перамогі», якая 3 ліпеня пройдзе на аднайменным менскім пляцы. Там можна будзе ўбачыць усіх беларускіх артыстаў плюс салют.

Ліпень + адрэналін

АРТУР ПРУПАС

Калі хочаце атрымаць порцыю адрэналіну, то маецца шэраг экстрэмальных забаў. Аўтаматарам прапануюцца «Street racing» — гонкі навывперадкі па гарадзкіх вуліцах. Напрыклад, начныя «рэйсэры» зьбіраюцца штосуботу а 20-й каля 15-га корпусу БНТУ, у той жа дзень ёсьць тусоўка каля ГД «Дэкорум» а 19-й. Ёсьць і закрытыя гонкі, куды трапляюць толькі сябры адмысловых клюбаў.

Яшчэ адна гарадзкая забава — гульня «Схватка». Сутнасьць яе ў тым, каб выканаць за некалькі гадзін шэраг заданьняў. Прычым могуць прымусяць залезьці ў каналізацыйны люк ці на дах жылога дому. У каманду «Схваткі» абавязкова ўваходзіць штурман, з кампутарам у Інтэрнэце.

Калі хочацца больш спакойнага адпачынку — зьвяртайцеся ў конныя клубы. Адзін з іх — «Алюр» — знаходзіцца зусім непадалёк ад 10-й больніцы. Ёсьць вядомая конная гаспадарка ў Ратамцы. Каб замовіць каня для катаньняў, дастаткова толькі патэлефанаваць. У Баравой

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

знаходзіцца аэраклуб. Там можна замовіць скачок з парашутам.

Нарач і Браслаўшчына

Самы танны адпачынак на Нарачы сёлета каштуе 8 у.а. за суткі. За стандартны заезд на 21 дзень выходзіць 168 у.а. Гэта сума толькі за пражываньне ў гатэлі ці пансіянаце і трох-пяціразовае харчаваньне. Санаторый з нумарамі «люкс» пад Баранавічамі ці Менскам каштуе 560000 за 12 дзён. Вядома, усё ўключана. За 50 у.а. на 8 дзён выправіцеся на Браслаўшчыну ў катэджы, праўда, харчаваньне прыйдзецца забясьпечваць самастойна. Гатэль клясы «люкс» ці «паўлюкс» там каштуе прыкладна 21000 на чалавека ў суткі (аднамясцовы ці двухмясцовы нумар). У Белавежы такі адпачынак пацягне на 50000—80000 за суткі. За дадатковую паслугу ідзе дармовы сьняданак. Калі апынецца ў Белавескай пушчы, можаце завітаць у сядзібу Дзэда Мароза. Яна знаходзіцца ў Каменюках, што на Камянецчыне. Сядзіба працуе з 9 да 23 гадзін.

Апроч арганізаваных паездак можна паспрабаваць саматугам знайсці праз агенцыю ці прыватную аб'ектву «хацінку ў вёсцы». Цяпер на Нарачы ці Браслаўшчыне маецца шэраг «пансіёнаў», дзе са звычайнай сялянскай хаты робіцца двухпавярховы гатэль. За 4—6 у.а. у суткі на

чалавека атрымаецца ложка-месцы ў асобным пакоі. Вядома, непадалёк возера ці рака. Калі пашанцуе — тэлевізар з БТ. Праўда, астатнія камунікацыі на вуліцы.

Прынамсі, па такую экзотыку і едуць замежныя экатурысты. Аднак выбар невялікі: усяго 20 маршрутаў. Столькі прапануе ГА «Агра-і экатурызм». Маршруты канцэнтруюцца зьольшага ў Белавежы і на Мядзельшчыне. Пры гэтым у суседняй Літве ёсьць каля 400 прапаноў толькі па сельскім турызьме. Гаспадары беларускіх сядзіб могуць прымаць да 15 чалавек. Сярод паслуг для экатурыстаў ёсьць і паляваньне. У гаспадарках Белавежы ўжо нават маецца свой прайс-ліст для паляўнічых-замежнікаў. Забіты зубр каштуе 3800 дзяляраў, воўк — 600, алень — 380 «зялёных». Самы танны трафэй — качка. Яна каштуе 10 дзяляраў.

«Kill Bill» і хакей на траве

Працягнуцца і кінасэзон Менску. Ва ўнітарным прадпрыемстве «Кінавідэапракат» Менгарвыканкаму кажучь, што чакаецца шэраг прэм'ер. Зь беларускіх фільмаў — дакумэн-

тальны Анатоля Алая «За два крокі ад гільятыны» і мастацкі Пётры Крывастаненкі «Яшчэ раз пра вайну» паводле твораў Віктара Канецкага. З 19 ліпеня чакаецца сузьветная прэм'ера «Забіць Біла-2» Квэнціна Таранціна. З астатняга — «Пасьлязэўтра», «Вечнае зьяньне страсці», «Маладыя таткі».

WWW.MOVIEWEB.COM

У самым канцы чэрвеня і 1 ліпеня можаце пасьпець на выставу ў Нацыянальным мастацкім музэі «Жорж Санд. Гравюры», якая ладзіцца сумесна з пасольствам Францыі. З 6 ліпеня там зьявіцца новая экспазыцыя — «Шагал і сьцэна» з фонду Шагала. На працягу ўсяго месяца можна паглядзець выставу «Красуй, Беларусь».

Другая палова ліпеня будзе насычана спартыўнымі падзеямі. Так, у Менску 25—31 ліпеня адбудзецца чэмпіянат Эўропы па хакеі на траве сярод юніёраў. Улічваючы нацыянальную любоў да хакею наагул, можна здагадацца, што ЧЭ пройдзе «на ўра». Ёсьць і яшчэ адно мерапрыемства, куды наўрад ці выйдзе патрапіць, — праводзіны афіцыйнай дэлегацыі Рэспублікі Беларусі на Алімпійскія гульні ў Атэны. На ўсялякі выпадак — цырымонія пройдзе, паводле папярэдніх зьвестак, 24 ліпеня.

Сяргей Трафілаў

Вільня

і Дзед Мароз улетку

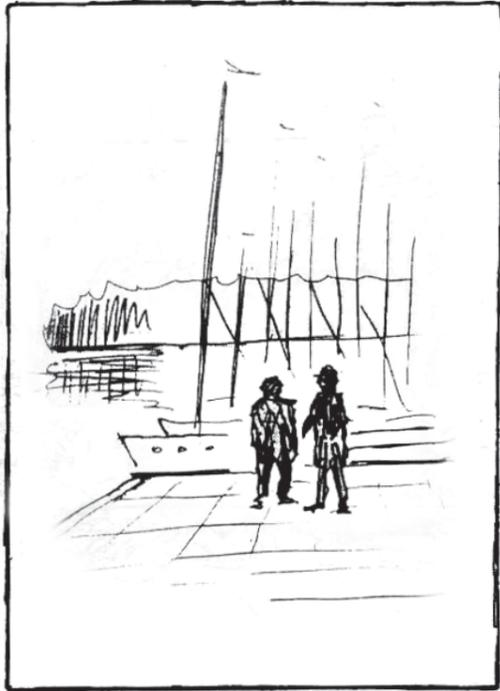
Каб убачыць сёлета Вільню, прыйдзецца выкласьці менскім турагенцыям ад 20 дзяляраў за экскурсійны тур. Каля 240 дзяляраў будзе каштаваць паўна-вартасны адпачынак на Балтыцы. Праехацца па «залатым колцы Расеі» ці пагуляць па Пецярбурзе каштуе 120—150 «зялёных». Пры гэтым такая ж экскурсійная паездка ў Кракаў ці Варшаву абыдзецца ў палову таньней.

ГЛЕБ ЛАБАДЗЕНКА

Помнік Гедыміну ў Вільні.

дзе варта быць

Госць з радзімы.

Малюнкi Быкава

У галерэі **Эўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэту** (пр. Скарыны, 24) да 16 ліпеня працуе выстава **«Васіль Быкаў: маляваны дзёньнік пісьменьніка»**. Дзёньнікі — іранічныя імгненныя замалёўкі Быкава на прагулках, у дарозе, на працы. Уваход вольны.

Толькі неба ды мора

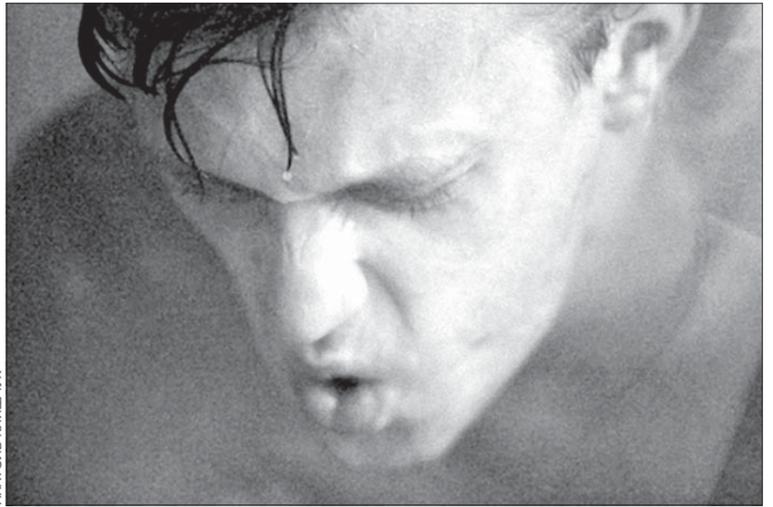
У «Vilnius Gallery» (Каліноўскага, 55) да 3 верасня экспануецца выстава жывапісу Леаніда Леўчанкі «Толькі неба ды мора вакол...».

Дакументальная фатаграфія

У галерэі візуальных мастацтваў «NOVA» (вул. Харужай, 16) экспануецца выстава дакументальнай фатаграфіі з фондаў Дзяржаўнага архіву кінафотанадакумэнтаў Беларусі «Хроніка вызвалення». Выстава працуе да 23 ліпеня.

Заля чаканьня Міхала Баразны

29 чэрвеня а 18-й гадзіне ў «М-галерэі» Інстытуту Гётэ (Фрунзэ, 5) адбудзецца адкрыццё выставы Міхала Баразны «Заля чаканьня». Выстава працуе да 16 ліпеня. Уваход вольны. Т.: 236-34-33.

АНАТОЛЬ КРАШЧУК

Чэмпіят па саўне

Гэтую падзею можна ня толькі паназіраць, у ёй можна ўзяць удзел! 27 чэрвеня ў Вітоўцы (Койданаўскі раён) пройдзе адкрыты чэмпіят Беларусі па спартовай саўне «Шчодры жар-2004». Чэмпіят падтрымалі таксама ў Міністэрстве спорту і турызму і асабіста міністар Юры Сівакоў. З ахвотных выправаваць сябе ў экстрэмальных умовах адбярэць шэсьць мужчынаў і жанчынаў для ўдзелу ў чэмпіянаце сьвету па спартовай саўне 6–8 жніўня ў Фінляндыі.

Канцэрты

Гітара

1 ліпеня ў залі камэрнай музыкі адбудзецца канцэрт ляўрэата міжнародных конкурсаў Дзьмітрыя Нілава (клясычная гітара). Пачатак а 19-й гадзіне. Квіткі — 5000.

Заля камэрнай музыкі

25 (пт) — канцэрт арганнай музыкі. Выканаўца Я.Аўраменка (Масква).

28 (пн) — выступ Менскага струннага квартэту і швэдзкіх выканаўцаў — Бруна Маера (флейта) ды Хана Ёнкерса (гітара).

5 (пн) — выступае Дзяржаўны камэрны хор Беларусі пад кіраўніцтвам Натальі Міхайлавай. Квіткі — 3000.

6 (аўт) — «Непаўторная Гішпанія». Гучыць музыка гішпанскіх кампазытараў, народныя сьпевы. Квіткі — 4000.

12 (пн) — у цыкле «Шэдэўры вальсаваньня» выступае Івона Кавалькоўска (Польшча). Квіткі — 5000.

тэатры

Опэра

26 (сб) — Канцэрт Натальі Рудневай, Вікторыі Курбацкай, Алега Мельнікава, Сяргея Франкоўскага. Дырыжор — Вячаслаў Чарнуха.

8 (чц) — Канцэрт «Вянок папулярных мэлэдый».

Купалаўскі тэатар

25 (пт), 26 (сб) — «Каханьне ў стылі барока».

27 (ндз) — «Кім».

28 (пн) — «Смак яблыка».

30 (ср) — «Чорная панна Нясьвіжу».

Малая сцэна

25 (пт) — «Балюда пра каханьне».

28 (пн) — «Налу».

30 (ср) — «Беларусь у фантастычных апавяданьнях».

Балет

25 (пт), 30 (ср) — «Лебядзінае возера».

29 (аўт) — «Рамэо і Джульета».

Беларускія сэзоны

28 (пн) — «Ці лёгка падмануць жанчыну».

29 (аўт) — «Карусэль».

30 (ср) — «Танга ўтраіх».

Музычны тэатар

28 (пн) — «Цыганскі барон».

29 (аўт) — «Вальпургіева ноч», «Шапэніяна».

30 (ср) — «Марыца».

Клубнае жыццё

Графіці

25 (пт), 20.00 — «РОСКавае пятніца». Група «Белые лица». Уваход толькі па картках клубу. Т.: 8-029-693-74-16, 280-01-54.

Вонх

24 (чц), 22.00 — клубны чацьвер: dj Top.

25 (пт), 22.00 — «Live Jazz»: Atava.

26 (сб), 22.00 — «Start party on vinyl»: dj Vox.

30 (ср), 22.00 — «Madera Hard Blues».

Белая Вежа

24 (чц), 22.00 — «White Tower party»: dj Grizzly. Квіткі — 5000.

25 (пт), 22.00 — «Белыя ночы»: dj Ніл (Radio RECORD), dj Талстой (club Jet Set), go-go Madstyle, спецыяльныя лазерныя спэцэфэкты. Квіткі — 20000—30000, з флаерам — 15000—25000.

26 (сб), 22.00 — dj Mixell (europop). Квіткі — 10000—20000.

X-Ray

25 (пт), 22.00 — dj Top.

26 (сб), 22.00 — dj Bergamo.

Ямайка

25 (пт), 21.00 — «The Preparty + The Afterparty».

26 (сб), 3.00 — «The Afterparty».

Гудвін

25 (пт) — Дзень выпускніка.

26 (сб), 21.00 — жывая музыка.

Кінатэатры

«Аўрора» (253-33-60)

«Ван Хельсынґ»***: 25 (пт) 16.00, 18.30, 21.00; 26, 27 (сб, ндз) 13.30, 16.00, 18.30, 21.00.

«Пітэр Пэн»: 25 (пт) 14.00, 16.10, 18.20; 26, 27 (сб, ндз) 11.50, 14.00, 16.10, 18.20.

«Коньнік па імені Сьмерць»: 25—27 (пт—ндз) 20.30.

«Бярэсьце» (272-87-91)

«Гары Потэр і вязень Азкабану»: 25 (пт) 15.00, 18.00, 20.50; 26, 27 (сб, ндз) 13.00 (іл), 15.40, 18.20, 20.50.

«Дружба» (240-90-13)

«50 першых пацалункаў»: 25, 27 (пт, ндз) 17.00 (іл), 19.00, 21.00; 26 (сб) 17.00, 19.00, 21.00.

«Кастрычнік» (232-93-25)

«Ван Хельсынґ»***: 25 (пт) 15.40, 18.20, 21.00; 26, 27 (сб, ндз) 15.40 (іл), 18.20, 21.00.

«Масква» (223-27-10)

«Ван Хельсынґ»***: 25 (пт) 16.00, 18.30, 21.00; 26, 27 (сб, ндз) 13.30 (іл) 16.00, 18.30, 21.00.

«Мір» (288-22-33)

«Троя»: 25 (пт) 16.00, 18.30, 21.00;

26, 27 (сб, ндз) 13.30 (іл), 16.00, 18.30, 21.00.

«Брудныя танцы-2»***: 25—27 (пт—ндз) 21.20

«Перамога» (223-77-66)

«Жменя травы» (фэстываль некамерцыйных фільмаў «Дні кіно пра ўцекачоў»): 25 (пт) 19.00.

«Зімовая гарачыня» (прэм'ера): 26, 27 (сб, ндз) 19.00.

«Гары Потэр і вязень Азкабану»: 25 (пт) 13.50, 16.20; 26, 27 (сб, ндз) 13.50 (іл), 16.20.

«Барвовыя рэкі-2»****: 25—27 (пт—ндз) 21.00.

«Піянер» (227-64-87)

«Іншы бок пасьцелі»***: 25—27 (пт—ндз) 19.00, 21.00.

«Цэнтральны» (220-34-16)

«Троя»: 25 (пт) 17.00, 20.00; 26, 27 (сб, ндз) 14.00, 17.00, 20.00.

«Гары Потэр і вязень Азкабану»: 25 (пт) 11.00, 14.00; 26, 27 (сб, ндз) 11.00 (іл).

(іл) — ільготны сэанс (скідка 50% для ўсіх глядачоў)

Рэйтынгавыя абмежаваньні:

*** — дзеці да 16 год не дапускаюцца;

**** — дарослым з 18 год.

Для дзетак

Купалаўскі тэатар

27 (ндз) — «Афрыка».

кіно

«Аўрора»

«Блізард»: 25 (пт) 10.30.

«Бярэсьце»

«Карлік Нос»: 25 (пт) 10.30; 26, 27 (сб, ндз) 11.30.

«Дружба»

«Залатыя рогі»: 25 (пт) 10.30.

«Дыназаўр»: 25, 27 (пт, ндз) 13.00.

«Спартак і Калашнікаў»: 26 (сб) 13.00.

«Мір»

«Скарб»: 25 (пт) 10.30.

«Дзеці шпіёнаў-3D: гульня скончана»: 26, 27 (сб, ндз) 13.00.

«Піянер»

«Цімур і ягоныя камандас»: 25 (пт) 10.20, 17.00; 26, 27 (сб, ндз) 14.20.

«Гуляя як Бэкхем»: 25 (пт) 12.20; 26, 27 (сб, ндз) 12.20, 17.00.

«Кніга джунгляў-2»: 25 (пт) 14.20; 26, 27 (сб, ндз) 10.30.

МЕНСКАЯ КІНАПРЭМ'ЕРА

Добры вампір — маўклівы вампір

WWW.MOVIEWEB.COM

«Ван Хельсынґ» («Van Helsing»)

ЗША—Чэхія, 2004, каляровы і ч/б, 132 мін.

Жанр: Комікс жахаў.

Адзнака: 5 (з 10).

Галівуд здаўна прыглядаўся да коміксаў, але комікс «Ван Хельсынґ» — гэта не экранізацыя чарговых папярковых карцінак. Гэта кіно, пераўтворанае ў карцінку — дынамічны, пуставаты, з награванымі эфэктамі. А сыравінаю паслужылі клясычныя пачвары з кінаархіваў студыі «Universal». Адапаведна жанру, у коміксе дзейнічаюць двухаблічны звышнягоднік і супэргерой, схільны пераўтварацца ў кажана, павука ці якую іншую істоту (Ван Хельсынґу ў гэтым сэансе не пашанцавала зь пярэваратнямі).

А ворагам супэргероя Ван Хельсынґа выступае дзеталюбны граф Дракула (Рычард Роксбэрг), які з дапамогаю Франкенштэйна — і тэхнікі XIX ст. — марыць ажывіць сваіх крылатых сысункоў, што высьпяваюць у коканах (згадваецца «Чужы»), зьнесеных нявестамі графа.

Звычайна галоўнага паляўнічага на вампіраў уяўлялі стальным прафэсарам з калом у руках. Згодна з задумай сцэнарыста і рэжысэра Стыўэна Сомэрсэ, які праславіўся «Муміяй», Ван Хельсынґ (Х'ю Джэксман) не такі. Гэта малады чалавек у сучасным і крыху каўбоістым прыкідзе, патаемны агент Ватыкану, узброены паводле апошняга слова вайскова-царкоўнай тэхнікі.

най тэхнікі.

Малады ўзрост дазваляе Ван Хельсынґу закруціць раман з цыганскай прынцэсай, абараняць якую ён закліканы. Але дзяўчыну (Кейт Бэкінсэйл, якая ўжо навампірылася ў «Другім сьвеце») чакае лёс усіх нявест Джэймса Бонда. Адмысловыя эфэкты і бойкі — паветраны дэсант вампірэс, ліквідацыя доктара Джэкіла (у якасьці разьмінкі), сьлізкія коканы пад токам, зьдзіраньне ваўкалакам зь сябе чалавечай скуры — гэта і форма, і змест сур'ёзнага высокабюджэтнага фільму.

Часам героі вымушаны разьзяляць рот — і ня толькі для таго, каб пакусаць каго-небудзь, але й каб выказацца. Лепей бы яны гэтага не рабілі. У кампутарызаваным фільме зьнікае аўра. Толькі зрэдку — у чорна-белым пачатку пад «Франкенштэйна» ці напрыканцы сцэны баяваньня — зьяўляецца нешта сапраўднае.

Новы імідж Ван Хельсынґа надзвычай перспектыўны, але прыгоды ягоныя не даведзены да кінастылёвага ладу. Мо варта дачакацца, калі ў Стыўэна Сомэрсэ адродзіцца пачуцьце гумару?

Андрэй Расінскі

Трыі бандурыстаў і хлопцы ў шараварах

Міхась Скобла

Ёсць сьвяты, які сьвяткуюцца па традыцыі, а ёсць сьвяты, які адзначаюцца па інэрцыі. Да ліку апошніх у Беларусі адносіцца Дзень беларускага пісьменства і друку. Зьявіўся ён на пачатку 90-х і быў зусім нялішнім у беларускім сьвяточным календары. Ну хіба кепска, калі ў Наваградку, Полацку альбо забыты Богам Тураў (а сьвята ад пачатку задумвалася як вандруёнае) прыяжджаюць пісьменьнікі, выдаўцы, кнігагандляры і прывозяць людзям Кнігу? Ці — калі высокі сталічны начальнік добрым словам згадае Францішка Скарыну й, хай сабе па паперцы, запінаючыся, абвешчыць на шматлюдным пляцы, што й яго, аказваецца, «Бог з таго языка на сьвет пусьціў». Адбудзецца сьвята і сёлета, такой бяды, што з усёй пісьменьніцкай грамады на яго будуць дапушчаны адзін гімнатворац і пісьменьніца несмяротнай бэнкендорфавай пароды, што самахоць ды зь неабыхімым стараньнем узялася выконваць ролю цэнзара.

Думалася, што падобнае магчыма толькі ў нашай незвычайнай краіне. Аказалася — не, у братоў-украінцаў таксама існуе сьвята, якое адзначаецца хутчэй па інэрцыі, чым па традыцыі. І называецца яно Міжнародным шаўчэнкаўскім сьвяткам «У сям'і вольнай, новай...», уражаньнямі пра якое я й хачу падзяліцца з чытачамі «НН».

Прыяжджаем у Кіеў. У тамтэйшым Саюзе пісьменьніцаў адключаны тэлефоны (знаёмая карціна, у нас іх адключаюць пэрыядычна). З размовы з украінскімі калегамі даведваемся, што прыезд некалькіх замежных дэлегацый стаўся магчымым толькі дзякуючы дэпутатам Вярхоўнай Рады з фракцыі «Наша Украіна», якія сабралі грошы, бо рахунак пісьменьніцкай арганізацыі арыштаваны. Гасьціям выдаюць запрашалнікі на ўрачысты канцэрт у філярмоніі. Слухаем: народны хор, трыі бандурыстаў, сола оперных сьпевакоў, сьпявачак і намесьніка мэра, вершы Кабзара ў выкананьні народнага артыста; глядзім: этнаграфічную кампазыцыю, харэаграфічную пастаноўку, галавакружыныя скокі хлопцаў у шараварах, якія сваім імпэтам не саступаюць «дзікім танцам» на Эўраба-

чаньні. Пісьменьніцаў не чуваць.

Пасьля канцэрту наведваемся на выставу «Кніжны сад», якая адбываецца поруч у трохпавярховым спецыялізаваным будынку. Знаходжу й куплю сьвежы нумар часопісу «Вежа» з перакладамі апавяданьняў Барыса Пятровіча. У вочы кідаецца знаёмы вусаты партрэт, пад якім ляжаць зь дзясятка падручнікаў, кніга «Пра герб і сьцяг» і некалькі фотаальбомаў. Падручваю вусы й з выглядам выпадковага мінака з Храшчэвіцка трыкаю пальцам у партрэт: «Цэ шчо, білоруській пысьмэннык?» У адказ выслухоўваю агітпропаўскую лекцыю пра мудрую палітыку беларускага прэзыдэнта, прамоўленую без асаблівага імпэту.

Назаўтра едем у Белую Царкву, дзе маюць адбыцца асноўныя мерапрыемствы. У вялізным гмаху дому культуры нас ужо чакае чарговы канцэрт: народны хор, трыі бандурыстаў, хлопцы ў шараварах... Катаваньне народным мастацтвам (гэтым разам — трохгадзіннае) працягваецца. Пісьменьніцаў і тут не чуваць, адчуваецца, што ўлады іх напросту баяцца. Сёй-той зь іх ужо напытвае трансарт да Кіева. Беларусам падзецца няма куды — хаўрусемся з кіяўлянамі й шчыльнымі радамі ідзем на гарадзкі пляц мітынгаваць. А туды ўжо нагналі дзьве-тры сотні казакаў у шырокалімпасных штанах. Казакі зусім не выглядаюць на спадкаемцаў Запароскай Сечы: у кожнага на рукаве шаўроны «Украинское казачество» і перамаўляюцца яны па-расейску. Казакі карэ бярэ ў аблогу і помнік Шаўчэнку, і нас, купку літаратараў. Пры гэткай слухацкай аўдыторыі можна пагуляць у дэмакратыю: да мікрафона запрашаюцца пісьменьнікі.

Старшыня Саюзу пісьменьніцаў Беларусі Алесь Пашкевіч паказвае грамадзе дбайна выдадзеную кнігу «Шаўчэнка й Беларусь». Пісьменьнік з Львова закранае палітычную сытуацыю на Украіне. «Езьжай к своим бендеровцам и там митингуй!» — цэдзіць праз зубы найбліжэйшы да мяне атаман, грудзі якога нагадваюць іканастанас. Пышнаўсы Кабзар на працягу ўсяго дзейства ля свайго падножжа паглядае з-пад ілба, і цяжка зразумець — радуе ці прыгнятае яго такое сумоўе «ў сям'і вольнай, новай».

На разьвіталынай вачэры нас чакаў

Катаваньне народным мастацтвам цягнулася тры гадзіны.

яшчэ адзін канцэрт, гэтым разам без бандурыстаў і шаравараў. Выйшлі хлопцы з электрагітарами ды разанулі хіт з рэпэртуару Веркі Сярдзючкі: «Шце не вмерла Украина, если мы гуляем так!..» У адказ нечакана для сябе пачулі дружнае «геть зі сцены!» й хуценька паўцякалі, каб праз паўгадзіны вярнуцца й, як ні ў чым не бывала, зацягнуць «Червону руту».

Па вяртаньні ў Кіеў уздыхаем з палёгкай. Сябры арганізоўваюць прэзэнтатыву часопісу «Дзяслоў» у Кіева-Магілянскай акадэміі. Людзей прыходзіць няшмат, але не відаць абыякавых. Сустрэчу вядзе Алесь Мамчыч — 23-гадовая перакладчыца нашай паэзіі, якая дзеля беларусаў адклала падрыхтоўку да ўласнага вясельля. Вечарам нас выганяе з кавярні расейская папса, і пэрт Раман Скіба вядзе ўсіх на майдан, дзе ля помніка філэзафу Скавардзе, якога сьвет лавіў, але не схопіў, моладзь да поўначы чытае вершы й

.....
«Езьжай к своим бендеровцам и там митингуй!» — цэдзіць праз зубы найбліжэйшы да мяне атаман, грудзі якога нагадваюць іканастанас.

сьпявае песьні. Даведаўшыся, што на майдане прысутнічаюць госьці з Беларусі, разгарачаныя «чарнігаўскім» музыкі раптам без рэпэтыцыі натхнёна выконваюць «НРМ»-аўскую кампазыцыю «Сонца нам дапаможа». Адкуль такія пазнаньні? З кніжак, з Інтэрнэту. Увогуле, зацікаўленасьць украінцаў Беларусіяй здзіўляе.

Цяпер колькі словаў для падагульненьня. Сытуацыя ва Украіне непараўнальная зь беларускай, але аналёгіі пачынаюць напрошвацца. Стаўленьне афіцыйных уладаў да нацыянальнай культуры ў Менску й Кіеве падобнае. Расейская папса гаспадарыць у беларускім і патроху заваўвае ўкраінскі радыёэтэр. Украінскія кнігавыдаўцы ніяк ня могуць ачомашацца ад увядзеньня 20-адсоткавага ПДВ (беларускіх ён ужо амаль даканаў). Украінскі прэм'ер Януковіч у выпадку абраньня яго прэзыдэнтам на восеньскіх выбарах можа пайсьці беларускім шляхам.

IN MEMORIAM

Чалавек Культуры

Упершыню я сустрэўся з Віктарам Шавялевічам у 1997 г. у Беларускім відэацэнтры, куды я прынёс свой сцэнар экспэртыментальнай стужкі. Гэта быў мой дэбют. Шавялевіч, як кіраўнік відэацэнтру, рызыкаваў, але толькі сёньня я разумею, наколькі ён рызыкаваў.

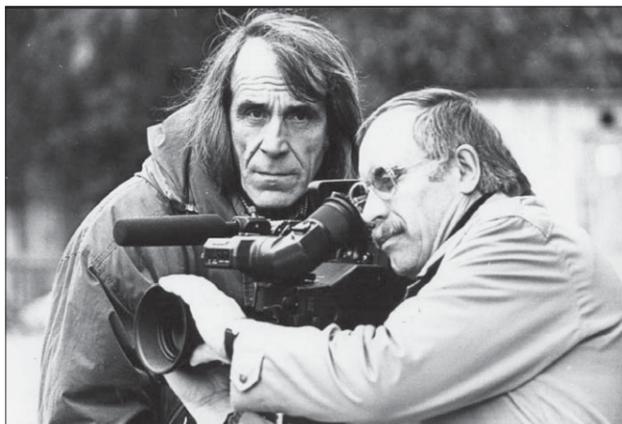
Памятаю, як фільм глядзеў высокі чыноўнік і спрабаваў знайсці небяспечныя намёкі ў цытатах з Гоі — а Шавялевіч акуратна адхіляў магчымыя абвінавачаньні. «Мы займаемся культурай», — казаў ён пра працу. А культура была, ёсць, будзе.

І ёсць культура Асобы, людзі, якія сваім жыцьцём спакойна і ціха сьцьвярджаюць культуру. Віктар Шавялевіч быў такім.

Ён зрабіў больш за 70 фільмаў, сярод іх і гістарычны тэлефільм-прыпавесьць «Пастка для зубра».

Нікто ня ўмее так адчуваць фактуру спектаклю ці жывы й нястрыманы рытм балету, каб увасобіць іх на стужцы. Яшчэ ў 1987 г. Шавялевіч зьдзейсніў тэлевізійную экранізацыю беларускага балету — цыкл «Стварэньне». Перанёс на плёнку твор іншага мастацтва — а перакладчыкі ведаюць, наколькі гэта складана, — з такой ашчаднасьцю й адначасова з такой творчасцю, каб каштоўныя імгненьні культуры маглі захавацца ў вечнасьці.

Віктар Шавялевіч (зьлева) зрабіў больш за 70 фільмаў, сярод іх і гістарычны тэлефільм-прыпавесьць «Пастка для зубра».

Захаваць культуру, захаваць гісторыю, захаваць асяродзьдзе, захаваць тое, што робіць чалавека чалавекам, — гэта і рабіў Віктар Шавялевіч, ці то сваёй хронікай сьвой беларускай мінуўшчыны, ці то клопатам пра экалягічны фэстываль.

Што прымушала яго абсалютна бескарысьліва дапамагаць маладым рэжысэрам, абараняць іх ад нападкаў, падтрымліваць, тлумачыць прыёмы прафэсіі й творчыя вынаходкі? Клопат пра культурную пераемнасьць і духоўнае сьвятло.

Чалавек духоўнасьці й сумленьня, някідкага, але дзейснага сьвятла й дабрыні — ён як заклікаў фільмам «Стварай дабро», так і рабіў. Ягонае штодзённая карпатлівая праца была і ёсць захаваньнем і адбудовай таго падмурку, на якім заўжды існуе чалавечая культура — учора, сёньня, заўтра. Гэта тое, без чаго мы проста здзічэлі б.

Калі чалавеку надыходзіць час, кажучы «ён сышоў». Віктар Шавялевіч не сышоў. Ён застаецца з намі.

Андрэй Расінікі

Стагодзьдзе «Ўлісу»

16 чэрвеня 1904 г. — самы вядомы «літаратурны» дзень: ён апісаны ў рамане Джэймса Джойса «Ўліс». Сёлета 16 чэрвеня адбыліся сьвяткаваньні, прысьвечаныя 100-годзьдзю Блумэдэю (у гонар героя рамана Леапольда Блума). 13 чэрвеня ў Дубліне адбыўся «Блумэдэй-сьняданак», аналягічны апісанаму ў рамане. У ім удзельнічалі каля 10 тыс. чалавек, большыя якіх была апраунта па модзе 100-гадовай даўнасьці.

Куры Тарасэвіча

Вядомы беластоцкі мастак Лявон Тарасэвіч наладзіў у варшаўскім парку Лазенкі выставу японскіх дэкаратывных курэй, якіх ён сам гадуе. Тарасэвіч — старшыня Кола дэкаратывных птушкаводаў «Gallus».

Менск. Памяць-3

Выйшла 3-я кніга з сэрыі «Памяць», прысьвечаная Менску. Яна апісвае 1921—1940 г. Апроч зьвестак пра НЭП і першыя пяцігодкі, кніга месціць сьпіс рэпрэсаваных менчукоў.

«М» — гэта музэй

У Варшаве адбылася «Ноч музэяў»: 19 чэрвеня кожны ахвотны мог зь вечара да поўначы бясплатна наведаць 11 найбуйнейшых музэяў і галерэй гораду («Замак», Павятовы цэнтар сучаснага мастацтва, «Крулікарню», Музэй Шапэна, Гістарычны музэй, музэй карыкатуры, літаратуры, тэхнікі й Зямлі, а таксама Караляўскі замак). Каб наведнікам было зручнай, між музэямі езьдзілі аўтобусы, пазначаныя літарай «М».

AB; Gazeta.pl, Gazeta.ru

Чым даражэйшае кіно, тым менш свабоды

АЛЕКСАНДАР КАЛАШНИКОВ

— Як Вы трапілі ў такую сур’ёзную індустрыю, як кіно? Спачатку ж Вы займаліся аматарскімі здымкамі?

— Мне, мабыць, пашанцавала. Калі я пачаў рабіць свае першыя кароткамэтражныя фільмы, то ў іх якраз была патрэба на швэдзкай тэлевізіі. Тэлевізія іх хацела паказваць, прычым новыя фільмы яшчэ невядомых рэжысэраў. Я атрымаў замову ад тэлевізіі гораду Мальмэ, каб зрабіць сумесны кароткамэтражны фільм з пісьменьнікам Бу Відэрбэргам. У 1961 г. мы зрабілі зь ім карціну. Відэрбэрг напісаў сцэнар і быў рэжысэрам. Я таксама займаўся рэжысурай і мантажом. Вынік нам спадабаўся, і Бу Відэрбэрг вырашыў стаць рэжысэрам. У ягоным поўнамэтражным фільме «Дзіцячы вагон» я быў апэратарам.

— Вас разам з Бу Відэрбэргам, Вільготам Шоманам называюць лідэрам «новага швэдзкага кіно», якое выступала супраць замкнёнага псыхалягічнага кіно Бэргмана. Што гэта было за супрацьстаяньне?

— Гэта перш-наперш Бу Відэрбэрг — пад уплывам «францускай новай хвалі» і так званых ангельскага «пасудамыйнага рэалізму» ён надрукаваў тры артыкулы ў швэдзкіх газэтах. Ён крытыкаваў Бэргмана й казаў, што мы мусім больш наблізіцца да рэальнасці. Вільгота Шомана нельга назваць апэратарам Бэргману, ён хутчэй ягоны вучань. Для мяне Бэргман таксама вельмі шмат значыць. Бэргман абудзіў ува мне цікавасьць да псыхалёгіі, да пачуцьцяў людзей. З другога боку, было шмат маладых рэжысэраў, якія ішлі за Відэрбэргам, яны раней працавалі тэатральнымі рэжысэрамі, пісьменьнікамі. А я быў апэратарам. Але, як і Бу Відэрбэрг, я пакідаю павільёны і здымаю на адкрытым паветры.

— «Новае швэдзкае кіно» 60-х лічыцца бунтарскім. А Вы бунтар па прыродзе?

— Я не зьяўляюся бунтаром па прыродзе. Гэта ня значыць, што я ня маю крытычных поглядаў на рэчаіснасьць, але не, я не бунтар.

— А цікавіцеся палітыкай?

— Я ня маю вялікай зацікаўленасці палітыкай. Але як грамадзянін я, зразумела, бяру на сябе адказнасьць і ўдзельнічаю ў палітычным жыцьці краіны.

— Чаму глыбінны, экзистэнцыйны псы-

халягізм уласьцівы кіно Швэцыі, дзе ўсё спакойна, стабільна?

— Сапраўды, гэта так. У Швэцыі ёсьць даўняя традыцыя псыхалягізму, яна паўплывала й на мяне. Наша кіно заўжды грунтавалася на паказе ўнутранага сьвету чалавека. Магчыма, менавіта гэта зьяўляецца візьгоўкай швэдзкіх кінэматаграфістаў. Хаця ў апошнія гады фільмы сталі больш павярхоўныя, больш зьявілася баевікоў, павярхоўных камэдый.

— Ёсьць пэўныя стэрэатыпы пра швэдзкае кіно. Яно стварае ўражаньне паўночнага, суровага, аскетычнага. А ці магчымы яго сынтэз, скажам, з традыцыяй паўднёвага карнавалу?

— Што да стэрэатыпаў, свой уплыў тут зрабілі фільмы Інгмара Бэргмана, які паказваў швэдаў такімі. Мо ёсьць што і ў сапраўднасьці? А наконт скрыжаваньня швэдзкага кіно з паўднёвым... Бэргману прапаноўвалі зьняць сумесную стужку з Фэліні. Спачатку і Бэргман, і Фэліні пагадзіліся, але потым адмянілі сваё рашэньне і да здымак так і не дайшло. Наконт асаблівасьцяў — магчыма, геаграфічныя прычыны тут ёсьць. Швэцыя — нягустанаселеная краіна на вялікай плошчы — гэта накладвае свой адбітак і знаходзіць адлюстраваньне ў кіно.

— Вы адзін з швэдзкіх рэжысэраў, якіх запрасілі ў Галівуд. Чаму так адбылося і наколькі Вам спадабалася там працаваць?

— Прычынай, чаму мяне запрасілі ў Галівуд, былі дзьве эпічныя карціны — «Эмігранты» і «Пасяленцы». Таксама ў карцінах здымаліся Ліў Ульман і Макс фон Сюдаў, якія ўжо былі вядомы ў Амэрыцы зь фільмаў Бэргмана. Джын Хекман прапаноўваў Ліў Ульман розныя рукапісы, сцэнары — і запрасілі мяне... Гэта была карціна «Нявеста Зандзі».

Кожнай справай у Галівудзе занята значна больш чалавек, чым у нас у Швэцыі. Я раней сам быў апэратарам сваіх карцін. У Галівудзе мне гэтага не дазволілі, бо там існуюць жорсткія прафсаюзныя правілы.

— Дык у Галівудзе адбываецца падаўленьне аўтарскага пачатку?

— Я не лічу, што сам Галівуд падаўляе асабісты пачатак. Гэтае падаўленьне адбываецца праз кошт карціны: чым даражэйшая вы-

Добрае кіно — сьвята для кінаману. 3 5 да 8 чэрвеня Беларусь наведваў Ян Труэль, сусьветна вядомы кінарэжысэр, апэратар і сцэнарыст. 73-гадовы швэдзкі клясык прэзэнтаваў беларускай аўдыторыі свае карціны, паўдзельнічаў у тэлепраграме «Час кіно», наведваў цырк і Музэй вялікай айчыннай, адказаў на пытаньні на прэсканфэрэнцыі і сустрэўся са студэнтамі Акадэміі мастацтваў. Падаём увазе чытачоў гутарку зь Янам Труэлем.

восем арганізацый.

— А Швэдзкі кінаінстытут?

— Безумоўна, ён застаецца самай галоўнай крыніцай, але цяпер карціны фінансуюць некалькі фондаў. На існаваньне Швэдзкага кінаінстытуту ідзе 10% ад пракату ўсіх фільмаў. Дарэчы, 25% пракату складаюць швэдзкія фільмы. Гэта вельмі добры паказьнік.

— Наколькі для Вас важная мова фільму?

— Я лічыў, што швэдзкае кіно можна зьняць толькі на швэдзкай мове. Але я рабіў карціну «Эль капітана», дзе галоўныя героі фіны. Я запрасіў маладых фінскіх актораў, юнака і дзяўчыну, недасьведчаных у кіно. Мы папрасілі іх сыграць адну сцэну. У мяне, хаця я нічога не разумеў, з таго, што яны гаварылі, было адчуваньне сапраўднасьці, непасрэднасьці. Гэтае адчуваньне прайшло праз усю карціну. Мы спачатку пісалі дэяльгі на швэдзкай мове, потым яны перакладаліся, але я прасіў актораў зьмяняць фразы пад сябе, каб гучала лепей з пункту гледжаньня іхняга пакаленьня, іхніх катэгорыяў. Так што, калі мы здымалі фільм, я не разумеў абсалютна ні слова, але я ведаў, што яны іграюць па-сапраўднаму. Цяпер я лічу, што ёсьць нешта, акрамя мовы, што можа перадаваць пачуцьці, сапраўднае жыцьцё. Таму я быў вымушаны адмовіцца ад свайго ранейшага перакананьня, што мова адыгрывае галоўную ролю ў кіно.

— Скажыце, а ці ёсьць магчымасьць у беларускіх студэнтаў рэжысэрскага факкультэту трапіць да Вас на стажыроўку?

— Я атрымліваю шмат лістоў ад маладых людзей, якія жадаюць паўдзельнічаць у здымаках, часьцінкам без аплаты. Я ў свой час, прызнаюся вам, сам зьявртаўся з падобнымі просьбамі — і часам гэта атрымлівалася.

— Ці ёсьць у Швэцыі кінацэнзура?

— Цэнзура працягвала сябе ў 70-я гады. Былі праблемы ў Вільгота Шомана празь фільм «Я цікаўлюся: жоўты»: жоўты — гэта адзін з колераў нацыянальнага сьцягу. У Бэргмана былі праблемы з цэнзарамі. Спрабавалі рабіць нейкія выразкі, гэта тычылася й замежных фільмаў. Тэмы, якія былі забаронены, — гэта грубы гвалт і грубыя сэксуальныя сцэны. Сёньня цэнзура выконвае ролю клясыфікатара — які фільм для якога ўзросту.

— Якое неба Вам найбольш падабаецца?

— Неба зранку і позна ўвечары.

Занатаваў Андрэй Расінскі

творчасць, тым менш свабоды, тым большы ціск. Я рабіў у Галівудзе дзьве карціны, і паміж імі я адчуваў вялікую розніцу. Другая карціна «Ўраган» (ішла ў савецкім пракаце. — Аўт.) была даражэйшая, і там я адчуваў сябе менш свабодным. Мне прапанавалі зьняць 10 карцін, але я вярнуўся ў Швэцыю.

— А як ажыцьцяўляецца фінансаваньне швэдзкага кіно?

— Сёньня, каб зрабіць фільм, трэба атрымаць грошы зь некалькіх крыніц. Гэта могуць быць розныя фонды, міжнародныя і швэдзкія. Адна кампанія ня ў стане прафінансаваць цэлую карціну. Звычайна грошы ўкладаюць адразу пяць-шэсьць, а то і сем-

«Гэта тваё жыцьцё» («Här har du ditt liv») Швэцыя, 1966, ч/б і каляровы, 130 хв. (бязь некалькіх частак) Жанр: Гістарычная драма Адзнака: 9,5 (з 10)

Першы поўнамэтражны швэдзкі фільм Яна Труэля, у якім аўтар выступіў і рэжысэрам, і апэратарам, і мантажнікам. Эпічная драма ляўрэата Нобэлеўскай прэміі Эйвінда Юнсана падаецца высокаю кінэматаграфічнаю мовай. Побывае «нэарэалістычнае» жыцьцё акупацыянаў у ашаламляльных каляровых трызьненні, а наўныя карцінкі нямога кіно пазначаюць сталёныя душы

героя. Ян Труэль, які пачынаў у кіно фатографам і апэратарам, зь неймавернай зграбнасьцю ажыцьцяўляе пераход ад рэчывнай, важкай штодзённасьці да чыравонай тканіны ўнутраных станаў і імгненнай фатаграфіі пачуцьцяў.

Нясьпешная, нетаропкая, дакладная ў дэталях гісторыя юнака, які на пачатку ХХ ст. далучаецца да сацыялістаў, раскрывае нам швэдзкую душу, сацыяльны абставіны й прыроду, сны й сьвядомасьць. Нечакана паўночны фільм нагадае эпаса Якуба Коласа — і карціна швэдзкага аўтара адкрые нам і саміх сябе. Хаця ў варыянце, паказаным у нашай краіне, не захавалася некалькі частак, гэта не перашкаджае адчуваць асалоду ад рэдкага кіно.

Галадуй не галадуй

Махатма Гандзі, дысідэнт Марчанка, Бобі Сэндс, Эміліна Панкхруст... Цяпер клуб славуных палітгаладоўшчыкаў папоўніўся беларускімі «рэспубліканцамі».

Гістарычны факт: тэарысты «Нямецкага Чырвонага войска» (RAF), ідучы «на дзела», бралі з сабой фотку Вольфганга Рамса — рафаўскага баевіка, які памёр у насьледак палітычнай галадоўкі. Выява жмурыка павінна была ўводзіць левакоў у транс нянавісьці да «грамадства свінняў» (сучасны капіталізм у тэрміналегіі тэарыстаў). Ня думаю, што ў РБ, дзе большасьць — антылукшысты, шмат хто паставіў у трумо партрэты дэпутатаў «Рэспублікі». Палітычная галадоўка як эфэктная зброя фурычыць выключна пры ўмове шалёнай мэдыя-кампаніі або наяўнасьці грамадзянскай супольнасьці — прадукту асаблівай фазы разьвіцця грамадства. Грамадства, якое лічыць найвышэйшай каштоўнасьцю асобу і, натуральна, яе жыцьцё. Уявіце, што халопы графа Прушынскага прыблізна ў XV ст. абвесьцілі палітгаладоўку, патрабуючы ад Сойму ВКЛ выбараў сьлёхкіх войтаў пад кан-

тролем міжнародных інспэктараў зь Сьвятарнай Рымскай імперыі. Мяркую, справа не дайшла б нават да вынасу пытаньня на разгляд сэсіі.

Адзіная пэрспэктыва ў аўтарытарных дзяржавах праводзіць страйк — выкарыстоўваць чыноўнічы комплекс «я чалавек маленькі». Ніводны мэн на месцах не жадае быць крайнім, калі размова ідзе пра жыцьцё і сьмерць. Як камэндант мардоўскіх лягероў, дзе ў 1974-м дысідэнты адмовіліся жэрці ба-ланду, гэтак і начальнік Акрэсыціна ня хоча мець гемарою за тое, што ягоны кліент адкінуў канькі, ды яшчэ ў насьледак палітгаладоўкі. У наступны раз раю Фралову праводзіць акцыю на дачы ў Канаплёва.

Ахвяраваць дэпутацкім пайком у імя палітычных прыбамбасаў у краіне, дзе палова насельніцтва платняком сядзіць на «Ралтоне», — таксама трохі дзіўна. Аб гэтым сьведчыць фальклёр, прысьвечаны галадоўцы доктара Гайдэра. У часы Рэйгана амэрыканскі айбаліт, патрабуючы міру ва ўсім сьвеце, пратрымаўся 180 дзён (!). Тым часам у былым СССР, дзе пра-

ЛЕВЫМ ВОКАМ

яго мукі пісалі штодня, гуляў анекдот: «Доктар Гайдэр, з вамі галадае ўся Адэса».

У нашых кандышанах палітгаладоўка можа мець рэзананс толькі ў сэктары апазыцыі. Гэта і выйшла: з генэралам сінхронна галадалі выключна адэпты апазыцыйных партый. Хаця расейскія СМІ нешта даносілі да вушэй суайчыньнікаў, замест дэлегацый працоўных калектываў галадоўшчыкаў наведвалі амбасадары і журналюгі. Якраз у гэтым сэктары і адбылася піяр-рэвалюцыя: хедлайнэрамі апазыцыі замест «Пяцёркі» стаў Фралоў і К.

Але ня ўсё так дрэнна. Наперадзе прапагандысцкая кампанія, калі «Пастскрыпумы», прыгавдаючы Фралову ягоны чэрвеньскі выбрыкі, будуць ізгаляцца па поўнай — заявяць, што ён лятэнтны фанат Поля Брэга (аўтар канцэпцыі здаровай галадоўкі), хіндуіст (яны таксама супраць ежы) або ўвогуле фанат Кафкі. У ягонай навізе «Мастацтва галадоўкі» чувак адмаўляецца есьці, таму што не знайшоў адэкватнай яго густу ежы.

Папрыкальваемся.

Лёлік Ушкін

КАІСА

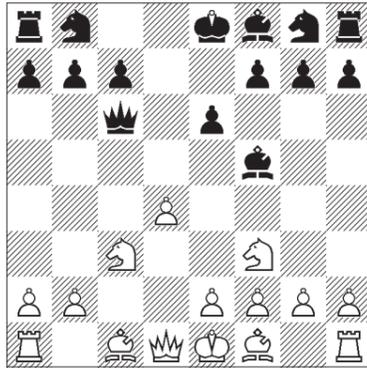
Чорна-белы плюралізм

Незважаючы на скандалы вакол чэмпіянатаў сьвету, зьвязаныя з амбіцыямі функцыянераў міжнароднай шахматнай фэдэрацыі, клясычныя шахматы на 64 клетках пакуль яшчэ займаюць вяршыню п'эдэсталу сьрод інтэлектуальных гульняў — што ў сьвеце, што ў нашым краі. Некаторы час альтэрнатыву ім складалі «польскія», або гексаганальныя шахматы. Беларус Сяргей Карчыцкі нават стаў чэмпіёнам Эўропы па гексахамматах, журналісты казалі пра пляны ператварэньня апошніх у «беларускую нацыянальную гульню»... Аднак уздым іх папулярнасьці ў канцы мінулага стагодзьдзя скончыўся неўзабаве пасля арышту небезьведомага Валера Буяка — галоў-

нага прапагандыста гульні і будаўніка фінансавых пірамідаў па сумяшчальніцтве. Суполка гексахамматаў распалася, каб сабрацца пад новым дахам. Многія зь іх цяперака захапляюцца *сёгі*. Калі ў старога, што днямі праседжае са сваім сябрам за дошкай у менскім парку Чалюскіннаў, запытацца, што ён ведае пра японскія шахматы *сёгі* ці кітайскія *сянцы*, адказам будзе, у лепшым выпадку, паісканьне плячэма. Ня дужа вітаюць «альтэрнатыўшчыкаў» (ці мо лепей назваць іх прыхільнікамі паралельных шахматаў?) прэса ды спартовыя ўлады. Людзей, якія ўмеюць гуляць у сёгі ды сянцы, у нас бамбаль, аднак гульні гэтыя пэрспэктыўныя. Сёгі лічацца адной з найбольш грашо-

Як бы вы згулялі?

Пазыцыя з кніжкі С. Давыдзюка і Л. Мартынюк «Нанесьці удар у дэбюце» (Берасьце, 2004). Ход белых.

вых забавак сьвету: за ўдзелы ў турнірах эліце пляціць мільёны. У сярэдзіне чэрвеня ў Менску завяршыўся першы чэмпіянат краіны па японскіх шахматах, пераможца якога разьлічвае на дапамогу амбасады Японіі дзеля далейшага кшталтаваньня свайго майстэрства. Летась адкрыўся сайт «Сёгі ў Беларусі», фігуркі з іерогліфамі дэманструюцца з тэлеэкранаў дзякуючы каналу «Лад»... Японія ды Кітай ад Беларусі да-

лёка, але ж сапраўды *homo ludens* хоць у Антарктыду паедзе, каб знайсці годнага партнёра. Праўда, і ў Эўропе ёсьць не абы-якія спэцыялісты па сёгі — кажучы, што гульня гэтая надзвычай арыгінальная й дынамічная, зь нечаканымі ператварэньнямі фігур. Урэшце, разнастайнасьць шахматам ня шкодзіла ніколі: як той казаў, хіба важна, якога колеру котка, галоўнае, каб мышэй лавіла.

ВР

Адказ на задачу з «НН» №23: 1...Ch3! з моцнай атакай (калі 2. gh, то 2...g2+ 3. Kpg2 Fg5+ 28. Kph1 Kg3+ 29. Kph2 Kge2 30. Tg1 Fg3+! 31. Tg3 fg+ 32. Kph1 g2+! 33. Kph2 Ch6!)

ПРИВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВІТАНЬНІ
Даражыны Кандрэцэў Валер! Усё-такі трэба абавязкова адрадыць беларускі тэатар. Дык хай дапаможа табе Бог у гэтай справе! Дзяніс
Andreja Kažemaksa vlnđujuc z rašpiaciovym zakančeniem universytetu. Siabra Vik
КАНТАКТЫ
Прывабная беларусачка не тэлефануе першая. Аднак з задавальненьнем пазнаёміцца з файным беларусам. Згода, Арцём? Т.: 280-51-08. Кацярынка
Пазнаёмлюся з цікавай ды жыццярадаснай беларусачкай 16—18 гадоў у Менску. Т.: 8-029-757-58-67. Аlesia
Пазнаёмлюся зь беларускім хлопцам. Электронны адрас: krasval@bk.ru
Жадаю вывучыць партугальскую мову. Шукаю тых, хто цікавіцца партугальскай, Бразыліяй, Анголай. У.Ш. Т.: 264-80-52
I am a portuguese author (poetry/fiction) wanting to exchange mail with writers from Belarus. Jose. E-mail: enduringdarkness@yahoo.com
Вольскі і «НRM»! Чаму клеіш расейскамоўныя аб'яўкі? Беларус з Баранавіч

28 чэрвеня а 18-й гадзіне адбудзецца ўшанаваньне памяці Янкі Купалы калы магілы паэта на Вайсковых могілках **Няхай жыве** зборная Латвіі па футболе! Ганьба Чэхіі, Португаліі ды іншым мафіям у футболе! Заўзятар **Тым, хто на Казарменным**, — зь Ліды. Прывічы гэтыя два словы падтрымкі і павагі да вас. Схіляюся перад вашай мужнасьцю
ПРАДАМ/КУПЛЮ
Набуду ці аранду ўвільчаль. Т.: 233-44-58, 761-88-84
Прадаецца дом у г.Ветка. Ёсьць прыродны газ, пуня, склеп, лазьня, надзел 12 сотак. Т.: (02330) 2-20-41
Бел-чырвона-белыя сьцягі можна набыць у Віцебску. Розныя памеры, з выявай «Пагоні» і інш. Т.: 8-029-712-83-88
Прадаю маленькую шафу, сэравант, тумбу пад тэлевізар, каналу, усё ўжыванае, танна. Т.: 214-32-55
Прадам этналінгвістычны слоўнік «Славянские древности» (т. 1, 2) за 110000 рублёў. Т.: 8-029-400-45-91
Прадам ці абмяняю «Расейска-крыўскі слоўнік» В.Лас-тоўскага. Т.: 230-91-53
Прадам ці абмяняю «Беларуска-расейскі слоўнік» М.Байкова і С.Некрасавіча. Т.: 230-91-53
Прадам ці абмяняю «Марфэмны слоўнік беларускай мовы», энцыклапэдычны даведнік «Архітэктура Беларусі». Т.: 230-91-53
Прадам ці абмяняю «Беларускую энцыклапэдыю» (т.: 6—10), «Чырвоную кнігу Беларусі». Т.: 230-91-53
Куплю M.Grevisse «Le bon usage», часопіс «Спадчына» (1994, №1, 3). Т.: 230-91-53
Куплю манаграфію «Археалёгія Беларусі» (т. 1—2), «Сло-

ваўтваральны слоўнік беларускай мовы». Т.: 230-91-53
Куплю Я.Баршчэўскага, Яна Чачота зь «Беларускага кнігазбору». Т.: 230-91-53
Куплю першы том збору твораў Я.Купалы ў 9-ці тамах. Т.: 230-91-53
Куплю «Слоўнік мовы Я.Купалы» (т. 1), «Слоўнік мовы Скарыны» (т. 1). Т.: 230-91-53
Куплю «Статут ВКЛ 1588» (перавыданьне 1989 г.). Т.: 230-91-53

ПРАЦА
Курсавыя, дыплёмныя, рэфэраты па беларускай мове, літаратуры, мэтодыцы. Т.: 238-80-17
Пераклады з ангельскай, польскай, французскай, украінскай (яксна, хутка) на беларускую/ангельскую. Уладзь. Т.: 8-029-678-33-38

РГА «Беларускі ПЭН-Цэнтар» выказвае шчырае спачуваньне Алесю Каску з прычыны сьмерці бацькі.

Саюз беларускіх пісьменьнікаў шчыра спачувае Алесю Каску з прычыны сьмерці бацькі.

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Анатолію Т. зь Менску. «Другая сусьветная вайна зь беларускай нацыянальнай пазыцыі»: для артыкулу ён заідэялізаваны, для ліста ён завялікі, для палемікі ён ні з чым канкрэтным не спрачаецца. Магчыма, проста для іншага выданьня матэрыял.
Віктару Ш. з Койданава. Вашым афарызмам не стае запамінальнасьці й трапнасьці, каб стаць афарызмам.

3 ліпеня запрашаем у вандроўку Бялынічы — Караткевіцкае Падняпроўе

Бялынічы: радзіма мастака Бялыніцкага-Бірулі.
Быхаў: будынкі замку Сапегаў, царква з абразам Маці Божай Баркалабаўскай, сынагога XVII ст., рэшткі старога мосту цераз Дняпро.
Баркалабава: месца зьяўленьня знакамітага летанісу.
Салтанаўка: помнікі ў памяць баёў 1812 г.
Буйнічы: мэмарыял у гонар абароны Магілёва (капліца, вайсковая тэхніка, камень Сіманава).
Магілёў: Микоўскі манастыр XVII ст., касцёл XVIII ст. з росьпісамі, Дом Саветаў, гістарычная забудова, музэй на выбар (краязнаўчы, этнаграфічны, мастацкі...), пешаходная вуліца, Палькаўская сьвятая крыніца.
Кошт — 18 000 руб. для дзяцей і 21000 руб. для дарослых.
Тэлефануйце: 222-88-76, 755-03-70;
<http://altusplus.narod.ru>

9—12 ліпеня (а таксама 30 ліпеня — 2 жніўня) запрашаем у вандроўку «Золота Підкова» Львоўшчыны

Менск—Жоўква—Крэхія—Львоў—Алеск—Падгорцы—Золачы—Сьвірж—Менск
Кошт вандроўкі: для дарослых — 45 у.а. + 15000 руб., для школьнікаў і студэнтаў — 40 у.а. + 15000 руб.
Кошт уключае: праезд аўтобусам, начоўку ў гатэлі «Львоў», экскурсійнае абслугоўваньне без уваходных квіткаў (квітка ў замкі 0,1—0,5 у.а.).
Неабходныя дакумэнты: пашпарт, для непаўналетніх — натарыяльна пацьверджаны дазвол на выезд за мяжу ад абаіх бацькоў.
Т.: 8-029-551-30-75, 222-88-76
<http://altusplus.narod.ru>

Запрашаем на падарожжа 27 чэрвеня (нядзеля) «Браслаўскі край».

Маршрут: Менск—Глыбокае—Удзела—Мосар—Браслаўскія азёры—Слабодка—Браслаў—Опса—Відзы—Менск.
10—11 ліпеня — Кракаў.
Кантакты: 232-54-58; 8-029-622-57-20 (Зьміцер); 264-12-38; 8-029-776-24-35 (Павал).

Наша Ніва незалежная газэта

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991
галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914), Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч, У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).
сакратарка рэдакцыі Наста Бакшанская
галоўны рэдактар Андрэй Дынько
фота-рэдактар Арцём Лява
карэктар Сяргей Петрыкевіч
карэктарка Галіна Рабянкова
нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко
тэхнічны рэдактар Андрэй Чык
выдавец і заснавальнік Фонд выданьня газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:
220050, Менск, а/с 537
Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32, 8-029-707-73-29.
E-mail: nn@promedia.by
On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Спасьылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 8 палос фарматам А2, 4 друк. арж. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасьці за змест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасьведчаньне аб рэгістрацыі парывядчынага выданьня № 581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а. Р/р 3015212000012 у МГДААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764. Наклад 3515. Газэта выдаецца 48 разоў у год. Нумар падпісаны ў друку 21.00 23.06.2004. Замова № 3837. Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а

НЯ РЭЖЦЕ ГАЗЭТУ!

Увага! Цяпер прыватную абвестку ў «НН» (ня больш за 15 словаў) можна падаць звычайным лістом (а/с 537, 220050, Менск), а таксама электроннай поштай на адрас nn@promedia.by або разьмясьціцьшы на форуме сайту www.nn.by. Дык скарыстайцеся!